

TEHNIČKA POMOĆ EU
ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA
NA ZAPADNOM BALKANU I U TURSKOJ

REVIDIRANE SMJERNICE DG NEAR-a
ZA PODRŠKU EU CIVILNOM DRUŠTVU
ZAPADNI BALKAN I TURSKA
2021–2027

Izveštaj o procjeni polaznog stanja

PRILOG 2

ANALIZA PO DRŽAVAMA
BOSNA I HERCEGOVINA

Funded by
the European Union

Ovo istraživanje je sproveo tim istraživača pod nadzorom projekta EU TACSO 3.

Vodeći stručnjak i glavni autor: Snježana Bokulić

Analitičar podataka i stručnjak za anketno istraživanje: Dr Blerina Metanj Subashi

Autori analiza po državama:

Natasha Mazari – Albanija

Kanita Kulić – Bosna i Hercegovina

Afërdita Pustina – Kosovo

Aleksandra Gligorović – Crna Gora

Marija Armenski – Sjeverna Makedonija

Jelena Pajović van Reenen – Srbija

Özge Konuralp – Turska

Vođa tima EU TACSO 3 – Richard Allen

Pravni savjetnici

Dr Ersida Teliti – Albanija

Selim Kulić – Bosna i Hercegovina

Mr Milorad Marković – Crna Gora

Maja Atanasova – Sjeverna Makedonija

Dr Robert Sepi – Srbija

Dr Ulaş Karan, vanr. prof. – Turska

Redaktura:

Jonathan Boulting

Beograd, Srbija, maj 2023.

<https://tacso.eu>

Uvod

Ova analiza služi kao Prilog Smjernicama DG NEAR-a za podršku EU civilnom društvu za period 2021–2027: Izveštaj o procjeni polaznog stanja za 2021. godinu.

U Smjernicama se definišu ishodi koji se nastoje postići kroz podršku EU civilnom društvu u regionu proširenja tokom ovog sedmogodišnjeg perioda. Ova procjena nudi uvid u stanje prema indikatorima iz Smjernica za polaznu 2021. godinu.

Ovaj prilog sadrži koncizan pregled dokaza za procjenu stanja u Bosni i Hercegovini u odnosu na svaki od 59 indikatora navedenih u Smjernicama. Ovaj prilog treba koristiti u kombinaciji s osnovnim izvještajem, koji je dostupan na internet adresi tacso.eu.

Metodologija

Analiza izložena u osnovnom izvještaju i prilogima za pojedinačne zemlje temelji se na informacijama prikupljenim iz primarnih i sekundarnih izvora. Primarno istraživanje je obuhvatilo ankete koje su sprovedene među organizacijama civilnog društva (OCD) i javnim službenicima, te pravnu analizu relevantnih zakona. Sekundarni izvori, uključujući izvještaje koje su sastavile organizacije civilnog društva, nacionalne institucije za ljudska prava, vlada i ostali, pregledani su radi dobijanja relevantnih podataka i informacija. Proces prikupljanja podataka i njihova analiza odnose se na 2021. godinu, koja je uzeta kao polazna (referentna) godina.

Anketiranje javnih službenika sprovedeno je u periodu od 13. oktobra do 22. novembra 2022. godine. Anketnim istraživanjem su prikupljeni stavovi o određenim relevantnim indikatorima od javnih funkcionera koji u svom poslu blisko saraduju s organizacijama civilnog društva. Anketa je sadržavala uglavnom pitanja zatvorenog tipa i sprovedena je anonimno. Iz Bosne i Hercegovine je stiglo 14 odgovora iz javnih institucija. Anketa je bila anonimna.

Anketiranje organizacija civilnog društva obavljeno je u periodu od 26. septembra do 18. oktobra 2022. godine. Anketa je bila široko distribuirana i na nju su pristigla 103 valjana odgovora od organizacija civilnog društva. Sastojala se većinom od pitanja zatvorenog tipa.

Većinu ispitanika (55%) činili su visokopozicionirani službenici unutar organizacija, pretežno izvršni direktori, ali i ostali viši rukovodioci, članovi upravnih odbora, direktori ili predsjednici. U pogledu staža unutar organizacija, 65% ispitanika je u organizaciji angažovano osam ili više godina.

Preko polovine ispitanika (57%) je navelo da su ženskog pola. Većina ispitanika (62,1%) su osobe starije od 41 godine.

Ukupno 35% ispitanika je navelo da pripada nekoj zajednici, manjini ili marginalizovanoj grupi, dok 15,5% nije željelo podijeliti te podatke. Od onih koji su naveli da pripadaju nekoj od ovih grupa, većina se izjasnilo kao pripadnici romske, aškalijske ili egipćanske zajednice.

Većina organizacija civilnog društva koje su učestvovala u anketi osnovana je u protekle dvije decenije; 36% u periodu 2011–2021., a 31% u periodu 2001–2011. Nadalje, 28% je osnovano u periodu 1991–2000, a 5% prije 1990. godine.

Skoro svi ispitanici (99%) su iz formalno registrovanih organizacija. Većina organizacija civilnog društva (86,4%) je registrovana kao udruženja građana, 4,5% kao fondacije, a 1,1% kao socijalna preduzeća, ne-

profitna preduzeća i zadruge.

Više od polovine anketiranih organizacija civilnog društva (43,8%) djeluje na lokalnom nivou, 38,2% na nacionalnom, 55,1% na regionalnom nivou unutar zemlje, a 24,7% na međunarodnom nivou.

Najveći procenat anketiranih organizacija civilnog društva (25%) djeluje u oblasti socijalne inkluzije. Slijedi ih 22,7% organizacija koje se bave društveno-ekonomskim razvojem, 19% ljudskim pravima, 18,2% životnom sredinom i klimatskim aktivnostima, 13,6% izgradnjom i razvojem zajednica, te 9,1% manjinskim pravima i nediskriminacijom. Nadalje, 8% organizacija civilnog društva angažovano je u oblasti učešća javnosti u procesima odlučivanja te u oblastima obrazovanja, istraživanja i inovacija, a nakon toga slijede ostale oblasti.

Preko polovine organizacija civilnog društva uključenih u anketno istraživanje (62,9%) činile su male organizacije s osobljem koje broji od 1 do 10 stalnih zaposlenika, zaposlenika na puno ili djelimično radno vrijeme i volontera koji su bili angažovani u vrijeme istraživanja. Nadalje, 10,1% anketiranih organizacija angažovalo je između 10 i 20 zaposlenih i volontera, dok je 14,6% imalo više od 21 zaposlenika i volontera. Manji broj organizacija, njih 7,9%, nije imalo stalne zaposlenike, zaposlenike na puno ili djelimično radno vrijeme i volontere.

Među anketiranim organizacijama civilnog društva, 7,9% nije imalo godišnji promet, dok je nešto više od petine, tačnije 34%, imalo promet manji od 25.000 eura. Oko četvrtine, 24,7%, imalo je godišnji promet između 25.000 i 100.001 eura, 20,2% je zabilježilo promet od 100.001 do 500.000 eura, a 6,7% je imalo promet veći od 500.000 eura.

Procjena u odnosu na indikatore

Prikupljeni podaci su korišteni za analizu stanja u 2021. godini kroz svaki pojedinačni indikator. Za indikatore koji zahtijevaju normativnu procjenu, poput usklađenosti sa zakonodavstvom ili standardima, primijenjen je sistem „semafora“ radi bolje preglednosti

5 – u potpunosti ispunjava standarde

4 – uglavnom ispunjava standarde

3 – djelimično ispunjava standarde

2 – minimalno ispunjava standarde

1 – ne ispunjava standarde

Procjena je sprovedena za one indikatore za koje se ocjenjivanje smatralo opravdanim.

Ostali indikatori ne sadrže normativni standard, već služe kao pokazatelji godišnjih trendova. Budući izvještaji će pružiti komparativne vrijednosti u odnosu na polaznu 2021. godinu.

Specifični cilj 1

Uspostavljeno je pogodno okruženje za djelovanje civilnog društva.

SC 1.1. Sva fizička i pravna lica u regionu proširenja imaju mogućnost osnivanja, pridruživanja i učestvovanja u neformalnim i/ili registrovanim organizacijama, kao i mirnog okupljanja i slobodnog izražavanja.

Indikator 1.1.a: U kojoj mjeri relevantno domaće zakonodavstvo omogućava sljedeće:

- Udruženja se mogu osnivati ili registrovati bez diskriminacije po bilo kom osnovu;
- Ne postoje nezakonita ograničenja na djelokrug njihovog rada ili ostvarivanje njihovih ciljeva;
- Prestanak rada udruženja moguć je samo na osnovu odluke nezavisnog i nepristrasnog suda;
- Ne postoje nezakonita ograničenja slobode mirnog okupljanja;
- Sloboda izražavanja je dostupna svima bez nezakonitih ograničenja.

4 – uglavnom ispunjava standarde

Udruženja se mogu osnivati ili registrovati bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

Positivna ustavna obaveza države BiH, oba entiteta i Brčko distrikta BiH da stvore povoljno okruženje za osnivanje i djelovanje udruženja u velikoj mjeri se ogleda u postojećem Zakonu o udruženjima i fondacijama (ZUF). Uzimajući u obzir Ustav države BiH, Federacije BiH i Republike Srpske, te Statut BD BiH, kao i zakone o udruženjima i fondacijama BiH, FBiH, RS i BD BiH, opšte je zapažanje da je uživanje prava na slobodu udruživanja u BiH zagarantovano ustavnim i pravnim okvirom u BiH, u koji su ugrađeni međunarodni i evropski standardi i instrumenti ljudskih prava, posebno Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, koja se primjenjuje direktno i ima prioritet nad bilo kojim drugim zakonom u BiH (kao i međunarodni i evropski standardi i instrumenti ljudskih prava koji su takođe sadržani u Povelji Evropske unije o temeljnim pravima, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (ICCPR) i u drugim instrumentima o ljudskim pravima koji su navedeni u katalogu ljudskih prava u Ustavu BiH).¹

Iako je svaki nivo vlasti u BiH nezavisno usvojio svoje zakone o udruženjima i fondacijama, ti zakoni često sadrže brojne sličnosti ili čak istovjetne odredbe. Međutim, i dalje se nazire prostor za dodatno unapređenje ZUF-ova, naročito u smislu usklađivanja s Preporukom Vijeća Evrope CM/Rec(2007)14 o pravnom statusu nevladinih organizacija u Evropi.² To bi moglo obuhvatiti daljnje pojednostavljenje regulatornih zahtjeva na način da ne budu pretjerano opterećujući za udruženja. Ipak, zakonodavstvo koje reguliše slobodu udruživanja je većinom usklađeno sa standardima i generalno se poštuje.³

1 Član 7. ZUF-a BD predviđa da (1) Ciljevi i aktivnosti udruženja (i fondacije) ne mogu uključivati angažovanje u predizbornoj kampanji, prikupljanju sredstava za političkog kandidata ili političku stranku, finansiranje i promovisanje političkog kandidata ili političke stranke. (2) Udruženje (i fondacija) samostalno utvrđuju ciljeve i djelatnosti u skladu s Ustavom BiH, zakonima BiH, te Statutom Brčko distrikta BiH i zakonima Distrikta. (3) Ciljevi i djelatnosti udruženja (i fondacije) ne mogu biti usmjereni na: a) rušenje ustavnog poretka Bosne i Hercegovine; b) kršenje zagarantovanih ljudskih prava; c) izazivanje i podsticanje mržnje, netrpeljivosti ili neravnopravnosti.

2 Vidjeti Vijeće Evrope, Preporuku CM/Rec(2007)14 Komiteta ministara državama članicama o pravnom statusu nevladine organizacije u Evropi, 10. oktobar 2007, "Osnovni principi", par. 1 (<https://www.coe.int/en/web/ingo/legal-standards-for-ngos>)

3 <http://zborniregistri.gov.ba/Home>

Ne postoje nezakonita ograničenja na djelokrug rada organizacija civilnog društva ili ostvarivanje njihovih ciljeva.

Sva četiri ZUF-a u BiH navode slične razloge koji mogu poslužiti kao osnov za odbijanje zahtjeva za registraciju organizacije civilnog društva (i time sticanje svojstva pravnog lica). Međutim, bitno je istaći da, prema odredbama svakog od analiziranih ZUF-ova, postoji mogućnost izricanja žalbe na prvostepene odluke kojima se odbija zahtjev za registraciju organizacije civilnog društva, te se konačna odluka o odbijanju zahtjeva za registraciju udruženja (i njegovog osnivanja) može donijeti isključivo u drugoj instanci presudom nezavisnog i nepristrasnog suda, što je u skladu s članom 13. EKLJP-a kojim se garantuje pravo na djelotvoran pravni lijek. Ova djelotvornost pravnog lijeka se ne ogleda samo u činjenici da je on zakonski i formalno propisan, već i u činjenici da se prilično efikasno primjenjuje i u praksi. Ne postoje neopravdano restriktivne prepreke za podnošenje žalbe. Shodno tome, udruženja se mogu osnivati ili registrovati bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi u cijeloj BiH, u skladu s međunarodnim normama o ljudskim pravima. Pored toga, ni jedan ZUF ne može da se tumači na način koji bi omogućio da se njihovom primjenom nezakonito ograničava opseg djelatnosti ili ostvarivanje ciljeva organizacija civilnog društva unutar pripadajućih jurisdikcija.

Prestanak rada udruženja moguć je samo na osnovu odluke nezavisnog i nepristrasnog suda.

U entitetima i BD BiH, udruženja mogu prestati s radom odlukom svojih članova ili pravosnažnim sudskim rješenjem. Zakoni predviđaju da prestanak rada udruženja može biti dobrovoljan, bilo zbog toga što je udruženje ostvarilo svoje ciljeve ili, na primjer, ako donese odluku o pripajanju, razdvajanju ili transformaciji udruženja, ili kada članovi smatraju da su postigli ciljeve udruženja i žele prestati s radom. Dakle, dobrovoljnost prestanka rada je zagarantovana svakim ZUF-om, koji propisuje da tu odluku donose članovi udruženja u skladu s pravilima navedenim u statutu udruženja.

Svaki od ZUF-ova predviđa i tzv. „nedobrovoljni“ način prestanka rada udruženja, odnosno po sili zakona, a na osnovu odluke nezavisnog i nepristrasnog suda (Suda Bosne i Hercegovine na nivou države BiH, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine na nivou Federacije BiH (ili Kantonalnog suda na nivou kantona), okružnih sudova u Republici Srpskoj i Osnovnog suda Brčko distrikta BiH).

Treba istaći da Preporuka Vijeća Evrope o pravnom statusu nevladinih organizacija u Evropi nalaže da se udruženja mogu rasformirati isključivo u slučaju bankrota, duže neaktivnosti ili teških prekršaja.⁴ ZUF BiH i ZUF BD BiH predviđaju sve tri navedene okolnosti. S druge strane, ZUF FBiH i ZUF RS predviđaju okolnosti dugotrajne neaktivnosti i teških prekršaja udruženja, ali ne sadrže odredbe o stečajnom i likvidacionom postupku. Stoga bi bilo preporučljivo da Federacija BiH i Republika Srpska svoje ZUF-ove dopune odredbama kojima se omogućava sprovođenje stečajnih postupaka i likvidacije nevladinih organizacija u skladu sa stavom 44. Preporuke Vijeća Evrope o pravnom statusu nevladinih organizacija u Evropi. Pri tome, posebnu pažnju treba posvetiti izbjegavanju primjene različitih pravila na udruženja u odnosu na ona koja već važe za druge subjekte (tj. bilo bi preporučljivo predvidjeti primjenu odredbi zakona o stečaju i zakona o likvidacionom postupku). Primjenom ovih preporuka oba entiteta bi ujedno doprinijela međusobnom usklađivanju relevantnih zakona širom zemlje, u skladu sa stavom 44. navedene preporuke Vijeća Evrope.

Nadalje, svaki od analiziranih ZUF-ova predviđa da udruženje može prestati s radom u slučaju dugotrajne neaktivnosti. U tom kontekstu, da bi se utvrdila dugotrajna neaktivnost, često je neophodno da prođe više godina bez održavanja sastanaka udruženja i uz ponovljeno neizvršavanje obaveze podnošenja godišnjih izvještaja propisanih zakonom. S tim u vezi, preporučljivo je da nadležni organi dodatno ispituju da li je svaka uočena dugotrajna neaktivnost u stvari posljedica manjka komunikacije između udruženja i nadležnih organa. Kako bi se izbjegla mogućnost proizvoljnog tumačenja postojećih nejasnih odredbi svakog ZUF-a u vezi s određivanjem trajanja produžene neaktivnosti udruženja, bilo bi preporučljivo da svaki nivo vlasti u BiH dopuni svoj ZUF na način da eksplicitno i jasno navede da se dugotrajna neaktivnost može utvrditi tek nakon što protekne period od dvije uzastopne godine od posljednjeg sastanka udruženja i nakon ponovljenog neizvršavanja obaveze podnošenja izvještaja propisanih ZUF-om tokom

⁴ Vijeće Evrope, Preporuka CM/Rec(2007)14 Komiteta ministara državama članicama o pravnom statusu nevladinih organizacija u Evropi, 10. oktobar 2007., stav 44.

dvije uzastopne godine. Pored toga, bilo bi korisno predvidjeti obavezu nadležnih organa da prije izricanja odluke o dugotrajnoj neaktivnosti udruženja dodatno provjere da li je uočena dugotrajna neaktivnost zapravo posljedica manjkave komunikacije između udruženja i države.

Kada su u pitanju teški prekršaji udruženja, predviđene kazne i/ili sankcije koje podrazumijevaju raspuštanje ili zabranu rada srazmjerne su u odnosu na počinjeni prekršaj. Važno je da postupak zabrane rada udruženja sprovodi i o njemu odlučuje nepristrasan i nezavisan sud (Sud Bosne i Hercegovine na državnom nivou BiH, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine ili kantonalni sudovi u FBiH, osnovni ili okružni sudovi u Republici Srpskoj i Osnovni sud u Brčko Distriktu BiH). Na taj način se sprečava (zlo)upotreba navodnih slučajeva teških prekršaja udruženja kao sredstva za neopravdanu kritiku ili ograničavanje rada udruženja.

Na osnovu dostupnih podataka, u Bosni i Hercegovini tokom 2021. godine nisu zabilježeni slučajevi da su nadležni organi zabranili rad udruženja na način koji nije propisan zakonom.

Ne postoje nezakonita ograničenja slobode mirnog okupljanja.

Neki od analiziranih zakona zabranjuju fizičkim i pravnim licima organizovanje skupova ili učešće na njima kada im je sudskom presudom izrečena mjera zabrane prisustva na takvim događajima. Iako mogu postojati legitimni razlozi za takve zabrane, važno je da zakonodavstvo precizno definiše razloge i postupke i obezbijedi efikasne pravne garancije za osporavanje takvih zabrana. U suprotnom, postoji rizik od kršenja prava na slobodu okupljanja.⁵

Sloboda izražavanja je dostupna svima bez nezakonitih ograničenja.

Ustav Bosne i Hercegovine jamči pravo na slobodu izražavanja.

Ustav Republike Srpske jamči slobodu misli i opredjeljenja, savjesti i uvjerenja, kao i javnog izražavanja mišljenja (član 25. Ustava RS). Prema članu 26. Ustava RS, zajamčena je sloboda štampe i drugih sredstava javnog obavještanja. Osim toga, zajamčeno je slobodno osnivanje novinskih i izdavačkih preduzeća, izdavanje novina i javno obavještanje drugim sredstvima u skladu sa zakonom, dok je cenzura štampe i drugih vidova javnog obavještanja zabranjena. Sredstva javnog obavještanja dužna su da blagovremeno, istinito i objektivno obavještavaju javnost. Jamči se pravo na ispravku neistinitog obavještanja kojim se povređuje nečije pravo ili na zakonu zasnovani interes, kao i pravo na naknadu štete nastale po tom osnovu.⁶

5 Na primjer, član 5. Zakona o javnim skupovima Srednjobosanskog kantona, koji propisuje da „Javni skup ne može organizovati niti na javnom skupu može istupati lice prema kome je sudskom presudom izrečena sigurnosna mjera zabrana javnog istupanja (...). Javni skup ne može organizovati politička organizacija ili udruženje građana čiji je rad zabranjen. (...)” - član 19.)

6 „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 21/92 – Prečišćeni tekst, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05.

SC 1.2. Organi vlasti štite organizacije civilnog društva od miješanja u njihov rad i napada i poštuju njihovo pravo na privatnost.

Indikator 1.2.a: U kojoj mjeri organizacije civilnog društva imaju pristup djelotvornom pravnom lijeku koji im omogućava da ospore ili zatraže preispitivanje odluka koje utiču na ostvarivanje njihovih prava?

4 – uglavnom ispunjava standarde

Zakonodavni okvir koji organizacijama civilnog društva obezbjeđuje pristup djelotvornim pravnim lijekovima čine Zakoni o krivičnom postupku BiH, FBiH, RS i BD BiH, Zakoni o parničnom postupku FBiH, RS i BD BiH, te Zakoni o upravnom postupku BiH, FBiH, RS i BD BiH. Ovi zakoni propisuju redovne i vanredne pravne lijekove u krivičnim, parničnim i upravnim predmetima.

Članom II 2. Ustava BiH propisano je da se prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i njenim protokolima direktno primjenjuju u BiH, jer imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Ovu ustavnu odredbu, koja je dalje prevedena i prilagođena u krivičnom⁷, parničnom⁸ i administrativnom⁹ procesnom zakonodavstvu na nivou države BiH, oba entiteta, kantona i Brčko Distrikta BiH, sudije su dužne da uzmu u obzir prilikom obavljanja svojih sudijskih dužnosti, imajući u vidu da je EKLJP, zajedno sa sudskom praksom ESLJP-a, sastavni i nerazdvojni dio pravnog sistema BiH.

U procesnom krivičnom, parničnom i upravnom zakonodavstvu BiH, pravni lijekovi se dijele na redovne i vanredne. Redovni pravni lijekovi su primjenjivi na sve sudske odluke (presude ili odluke), dok su vanredni pravni lijekovi oni kojima se sudske odluke mogu osporavati samo u izuzetnim slučajevima, uz ispunjenje određenih zakonskih uslova i pretpostavki.

Pravni lijekovi zagarantovani i dostupni svim fizičkim i pravnim licima u BiH jednako su zagarantovani i dostupni udruženjima (u skladu s principom jednakosti pred zakonom i pravom na pravično suđenje u parničnim i krivičnim stvarima, kao i ostalim pravima vezanim za krivični postupak navedenim u članu II 3.e Ustava BiH). Ipak, to ne znači da nadležni organi u BiH nikada nisu prekršili ovo pravo u praksi. Naime, u svojoj Odluci br. U-18/00 od 10. i 11. maja 2002. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 30/02), Ustavni sud Bosne i Hercegovine je utvrdio da „činjenica da država nije donijela zakone koji su od velike važnosti za njeno funkcionisanje i za osiguranje sudske zaštite za pojedince predstavlja povredu prava na djelotvoran pravni lijek garantovan članom 13. Evropske konvencije“.

7 Vidjeti članove 292. – 333. Zakona o krivičnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u krivičnom postupku;

vidjeti članove 307. – 349. Zakona o krivičnom postupku FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 35/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14, 74/20) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u krivičnom postupku;

vidjeti članove 306. – 357. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 53/12, 91/17, 66/18, 15/21) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u krivičnom postupku;

vidjeti članove 292. – 333. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik BD BiH“, br. 10/03, 48/04, 12/07, 19/07, 21/07, 2/08, 17/09, 27/14, 3/19, 16/20) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima;

8 vidjeti članove 203. – 267. Zakona o parničnom postupku Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 53/03, 73/05, 19/06, 98/15) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u parničnom postupku;

vidjeti članove 203. – 267. Zakona o parničnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08, 45/09, 49/09, 61/13 i 109/21) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u parničnom postupku;

9 vidjeti članove 213. – 258a. Zakona o upravnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u upravnim predmetima;

vidjeti članove 221. – 266. Zakona o upravnom postupku Federacije BiH („Službene novine FBiH“, br. 2/98, 61/22) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u upravnim predmetima;

vidjeti članove 234. – 254. Zakona o opštem upravnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 13/02, 87/07, 66/18) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u upravnim predmetima;

vidjeti članove 208. – 249. Zakona o upravnom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik BD BiH“, br. 48/11 (prečišćeni tekst), 21/18, 23/19) o redovnim i vanrednim pravnim lijekovima u upravnim predmetima.

Konačno, pravo na djelotvoran pravni lijek mora se razmatrati u tijesnoj vezi s pravom na pravično suđenje iz člana 6. EKLJP-a. Naime, pravo na djelotvoran pravni lijek, zajedno s pravom na pravično suđenje, koje je propisano članom 6. EKLJP-a, ima za cilj da osigura zakonitost, pravičnost i jednakost stranaka u postupku kroz kontrolu viših sudova koju vrše redovni sudovi u žalbenom postupku ili koja se vrši kroz posebne postupke pred Ustavnim sudom. U tom smislu, Ustavni sud BiH je donio niz odluka kojima se utvrđuje povreda prava na pravično suđenje, posmatrano u kontekstu primjene člana 13. EKLJP-a i Ustava BiH.¹⁰ Iako je pravo na djelotvoran pravni lijek ustavom priznato i zagarantovano svima, uključujući udruženjima, na jednakim osnovama, problem nastaje kada se ovo pravo posmatra u vezi s pristupom pravu na pravično suđenje u skladu s članom 6. EKLJP-a i Ustavom BiH. Iako je neophodno da sudski postupci budu vođeni efikasno i u razumnom roku, prava građana BiH na brz i efikasan pristup pravnoj zaštiti narušena su zbog dugotrajnih sudskih procesa.

Tokom 2021. godine, prema rezultatima ankete koja je sprovedena među organizacijama civilnog društva, 19,1% organizacija je izjavilo da su vlasti tokom 2021. godine donosile odluke koje su negativno uticale na njihovu sposobnost da ostvaruju svoja prava. Nadalje, 8,8% organizacija nije bilo sigurno u vezi s tim, dok je 72,1% negativno odgovorilo na to pitanje. Među onima koji su naveli da su vlasti donosile odluke koje su imale negativan uticaj, navedeni su različiti odgovori koji su ukazivali na probleme na različitim nivoima u zemlji: zakoni o porezu i registraciji otežavaju rad organizacija civilnog društva; tokom pandemije COVID-19 podsticaji su dodjeljivani samo poslovnim subjektima, a ne i organizacijama civilnog društva; i loš tretman organizacija civilnog društva u javnim pozivima za finansiranje projekata iz kantonalnih budžeta i budžeta FBiH.

Među 19,1% organizacija civilnog društva koje su izjavile da su vlasti tokom 2021. godine donosile odluke s negativnim posljedicama na njihova prava, 38,5% je odgovorilo da su imale „mogućnost efikasnog osporavanja takvih odluka putem zvaničnih, pravnih, sudskih i administrativnih kanala“, dok je 7% navelo da njihova organizacija „nije bila u mogućnosti da ospori takvu odluku“. Među razlozima za negativan odgovor navedeni su donošenje odluka bez javne rasprave, nedostatak angažovanog pravnika u organizaciji ili nedovoljno pravno znanje unutar organizacije. Dodatno, 7,7% organizacija je navelo da su njihovi predmeti još uvijek u toku, odnosno da čekaju na pravosnažne presude.

Indikator 1.2.b: U kojoj su mjeri organizacije civilnog društva zakonom zaštićene od prijetnji, napada, sudske represije i diskriminatornog postupanja, a naročito od:

- prijetnji koje uključuju zastrašivanje, uznemiravanje, klevetu, te govor mržnje na internetu i van njega;
- napada koji uključuju akte nasilja, fizičko maltretiranje, prerese i oštećenje imovine;
- sudske represije koja uključuje proizvoljno hapšenje i pritvor, nezakonito ometanje komunikacija i zloupotrebu krivičnog, parničnog i upravnog postupka, ili prijetnje takvim postupcima;

3 – djelimično ispunjava standarde

Kada je riječ o pravnoj zaštiti organizacija civilnog društva od prijetnji, napada, sudske represije i diskriminatornog postupanja, ne postoje izričite ili posebne odredbe koje bi se odnosile isključivo na te organizacije. Naime, sve takve mjere su opšteg pravnog karaktera i jednako se primjenjuju na sve koji smatraju da su im prava povrijeđena. Pitanja zaštite fizičkih i pravnih lica od prijetnji, napada, sudske represije i diskriminatornog postupanja regulisana su Krivičnim zakonom BiH, Krivičnim zakonom FBiH, Krivičnim zakonikom Republike Srpske i Krivičnim zakonom Brčko Distrikta, zakonima o krivičnom postupku BiH, FBiH, RS i BD BiH, te zakonima o zaštiti od klevete, zakonima o zabrani diskriminacije i zakonima o ravnopravnosti polova FBiH, RS i BD BiH.

Zakon o zabrani diskriminacije u BiH¹¹ predviđa posebne mehanizme zaštite i mjere usmjerene na suzbijanje i ukidanje diskriminacije, prvenstveno postupke po pritužbama pred Institucijom ombudsmena za

¹⁰ Sudska praksa Ustavnog suda BiH u vezi s kršenjem člana 6. EKLJP-a i Ustava BiH (pravo na pravično suđenje) dostupna je na sljedećem hiperlinku: Ustavni sud Bosne i Hercegovine | Generalno (ustavnusud.ba).

¹¹ „Službeni glasnik BiH“, br. 59/09 i 66/16.

Ljudska prava BiH, kao i odgovarajuće upravne i sudske postupke. Upravni postupak se može pokrenuti kada je diskriminacija počinjena nekom radnjom ili propustom uprave prilikom donošenja upravnog akta. Upravni postupak se vodi u skladu s opštim zakonskim propisima i po svojoj prirodi je komplementaran sudskom postupku. Pokretanje upravnog postupka (i eventualno upravnog spora) ima za cilj poništenje diskriminatornog upravnog akta; ovo ne utiče na pravo žrtve diskriminacije da pokrene sudski postupak kojim će se utvrditi postojanje diskriminacije, pretrpljena šteta i način naknade štete ili obeštećenja.¹²

Sudski postupak je parnični postupak. Pokreće se posebnim tužbama koje su predviđene Zakonom o zabrani diskriminacije: tužba za utvrđivanje diskriminacije, tužba za zabranu ili otklanjanje diskriminacije, tužba za naknadu štete, tužba za objavljivanje presude kojom se utvrđuje postojanje diskriminacije. U vođenju ovih postupaka primjenjuje se načelo hitnosti, a žalba protiv odluke prvostepenog suda uvijek je dopuštena.

Zanimljiva odredba člana 17. Zakona omogućava da, pored žrtava diskriminacije, aktivnu legitimaciju u postupku imaju i udruženja građana koja se bave zaštitom interesa ili zaštitom od diskriminacije određenih grupa lica, „ako učine vjerovatnim da je postupanjem tuženog povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja lica koja uglavnom pripadaju grupi čija prava tužilac štiti“. Ovo predstavlja inovativno zakonsko rješenje koje, u stvari, na kvalitativno nov način uvodi institut kolektivne tužbe u pravni postupak zaštite od diskriminacije. Dodatno, član 18. Zakona zabranjuje svaki oblik viktimizacije.

Centralna institucija nadležna za zaštitu od diskriminacije jeste Ombudsmen za ljudska prava BiH.¹³

Zakon o ravnopravnosti polova u BiH¹⁴ izričito zabranjuje diskriminaciju na osnovu pola i polne orijentacije, a propisuje i zabranu direktne i indirektno diskriminacije na osnovu pola, uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja i podsticanja na diskriminaciju. Zakon, međutim, ne predviđa posebne organe vlasti, niti poseban postupak u slučaju diskriminacije na osnovu pola. Shodno tome, žrtva diskriminacije svoja prava može ostvariti u redovnom sudskom postupku.

Kada je u pitanju diskriminacija organizacija civilnog društva u pogledu obaveze izvještavanja, u skladu s članom 5. stav (5) Zakona o udruženjima i fondacijama, „udruženje i fondacija dužni su dostaviti finansijski izvještaj iz stava (4) ovog člana nadležnom organu prema sjedištu udruženja ili fondacije i Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine radi objave na internetskoj stranici Ministarstva, a najkasnije do 30. aprila tekuće godine za prethodnu poslovnu godinu“. Ovaj novouvedeni zahtjev za dostavljanje finansijskih izvještaja Ministarstvu pravde stupio je na snagu 2016. godine. Međutim, budući da su prema entitetskim zakonima o udruženjima i fondacijama, udruženja i fondacije dužne svoje izvještaje dostavljati i nadležnim entitetskim finansijskim agencijama, ova nova odredba u Zakonu o udruženjima i fondacijama BiH može se smatrati povećanjem administrativnog opterećenja za sve organizacije civilnog društva koje su registrovane na državnom nivou BiH.

Kada je riječ o usklađenosti s međunarodnim standardima ljudskih prava, pravna zaštita organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini od prijetnji, napada, sudske represije i diskriminatornog postupanja djelimično ispunjava standarde međunarodnog prava o ljudskim pravima. Ne postoje izričite ili posebne odredbe koje bi se odnosile isključivo na te organizacije, već se koriste odredbe opšteg pravnog karaktera koje se jednako primjenjuju na sve koji smatraju da su im prava povrijeđena. U domenu politika nediskriminacije, evidentno je odsustvo napretka u usvajanju strategija za ljudska prava i borbu protiv diskriminacije na cjelodržavnom nivou. Zakon o zabrani diskriminacije iz 2009. godine, koji ima za cilj postizanje potpune usaglašenosti s pravnom tekovinom EU (*EU acquis*), još uvijek se ne primjenjuje u djelotvornoj mjeri, a izostaje i prikupljanje pouzdanih podataka. Diskriminacija se i dalje rijetko prijavljuje, naročito ako se dešava na radnom mjestu, a sudsku praksu karakterišu nedosljedna primjena pravila o teretu dokazivanja, prekomjerno trajanje postupaka i problem neizvršavanja pravosnažnih presuda.

Iako je sloboda izražavanja i mišljenja zagarantovana ustavnim i zakonskim okvirom u BiH, novinari i aktivisti civilnog društva koji se bave praćenjem rada i kritikovanjem političkih elita i izvještavanjem o korupciji sve češće su izloženi političkim pritiscima, zastrašivanju i napadima. Zbog toga je hitno potrebno

¹² Vidjeti član 11. Zakona.

¹³ Vidjeti član 7. Zakona.

¹⁴ „Službeni glasnik BiH“, br. 32/10 – prečišćeni tekst.

definisati govor mržnje u javnom prostoru, što uključuje i govor mržnje protiv novinara na internetu i van njega, kao krivično djelo. Takav potez će doprinijeti razvoju demokratskog društva i jačanju kulture komuniciranja u javnom prostoru, čime će se spriječiti daljnji politički pritisci i politički motivisano uznemiravanje novinara, te podstaći novinari na bavljenje kritičkim i istraživačkim novinarstvom.

Iako je zabrana diskriminacije ključno načelo Ustava BiH i iako je BiH ratifikovala mnoge međunarodne instrumente koji zahtijevaju stvaranje mehanizama za zaštitu protiv diskriminacije, diskriminacija u bosanskohercegovačkom društvu još uvijek nije u potpunosti eliminisana te i dalje predstavlja značajan problem.

Indikator 1.2.c: Udio organizacija civilnog društva koje djeluju bez izloženosti prijetnjama, napadima, sudskoj represiji i diskriminatornom postupanju, u smislu:

- broja pritužbi na izostanak zaštite organizacija civilnog društva;
- broja napada na organizacije civilnog društva i njihove članove;
- broja slučajeva oštećenja imovine;
- broja slučajeva diskriminatornog postupanja prilikom izvještavanja;
- broja slučajeva u kojima su organizacije civilnog društva bile izložene nezakonitom pretresu prostorija ili bile predmet inspekcijskog nadzora;
- broja slučajeva ometanja komunikacija organizacija civilnog društva.

Prema podacima ankete koja je sprovedena među organizacijama civilnog društva, 1% organizacija je izjavilo da su i organizacija i njeni članovi bili meta prijetnji ili fizičkih napada tokom 2021. godine. Takođe, 1% organizacija je navelo da je prijetnjama ili napadima bila izložena samo organizacija, a 7% da su prijetnjama ili napadima bilo izloženi samo članovi organizacije.

Takođe, 3% organizacija je odgovorilo da su različitim institucijama podnosile pritužbe na izostanak zaštite. Nasuprot tome, 97% ih je odgovorilo da nisu podnosile pritužbe. Kao razloge za nepodnošenje pritužbi navele su sljedeće: responded that they were not complaining. The reasons for not complaining were as follows:

- 79,7% ih je navelo da nije bilo potrebe za tim jer nisu bile izložene prijetnjama ili fizičkim napadima; 3,4% je izjavilo da su podnosile pritužbe u prošlosti, ali je djelotvorno postupanje nadležnih vlasti po tim pritužbama izostalo; 1,7% je navelo da smatra da bi zbog podnošenja zvanične pritužbe njihova sigurnost bila ugrožena; a 15,3% je odgovorilo da ne zna.

Od ukupnog broja evaluiranih odgovora, tokom 2021. godine napadima je bilo izloženo 10,4% organizacija civilnog društva i njihovih članova.

Prema rezultatima ankete, organizacije civilnog društva su navele tri slučaja oštećenja imovine tokom iste godine, što predstavlja 1,5% od ukupnog broja odgovora. Velika većina ispitanika, njih 98,5%, navela je da nije bilo slučajeva oštećenja imovine.

Takođe, 4,6% organizacija civilnog društva odgovorilo je da su tokom 2021. godine bile izložene diskriminatornom postupanju prilikom izvještavanja.

Nijedna organizacija civilnog društva nije prijavila slučajeve nezakonitih inspekcija tokom te godine, dok je 3,1% organizacija navelo da su ih vlasti ometale u komunikaciji.

SC 1.3. Mjere koje se koriste za borbu protiv ekstremizma, terorizma, pranja novca ili korupcije su ciljane i srazmjerne, u skladu s pristupom zasnovanim na riziku, te poštuju standarde ljudskih prava o slobodi udruživanja, okupljanja i izražavanja SC 1.4. Organi vlasti postupaju jednako prema svim organizacijama civilnog društva u pogledu njihovog poslovanja i tretiraju ih na jednak način kao druge subjekte (kao što su poslovni subjekti).

Indikator 1.3.a: U kojoj mjeri zakoni o borbi protiv ekstremizma, terorizma, pranja novca i korupcije neopravdano ne ograničavaju legitimne aktivnosti organizacija civilnog društva?

2 – minimalno ispunjava standarde

Pitanja borbe protiv terorizma, pranja novca i korupcije regulisana su brojnim zakonima. Svi zakoni koji su relevantni za ovaj indikator navedeni su u Prilogu 1 ovog izvještaja.

Osim izmjena i dopuna Zakona o udruženjima BiH iz 2016. godine i Zakona Brčko distrikta BiH iz 2020. godine, kao i Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti BiH iz 2016. godine, koje su usvojene radi usklađivanja sa zahtjevima/preporukama Moneyval komiteta i FATF-a, u navedenim zakonima ne postoje druge odredbe koje bi izričito ograničavale aktivnosti organizacija civilnog društva. Ostali relevantni zakoni primjenjuju se generalno na sva fizička i pravna lica, te se stoga odnose na organizacije civilnog društva jednako kao i na sve druge subjekte. Ove izmjene i dopune mogu se smatrati usklađenim s međunarodnim standardima ljudskih prava, s obzirom na to da ih je izradio Moneyval, Komitet eksperata Vijeća Evrope za procjenu mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma, i da su kao takve ugrađene u zakonodavstvo BiH.¹⁵

Kako je navedeno u Izvještaju Evropske komisije o BiH za 2021. godinu (str. 34), „propise o borbi protiv pranja novca i finansiranju terorizma treba uskladiti s Četvrtom i Petom direktivom EU o borbi protiv pranja novca i finansiranju terorizma (AML/CFT). Potrebno je izraditi ažuriranu procjenu rizika, a nakon toga i akcioni plan. Strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma je istekla u decembru 2020. godine, a nepostojanje nove takve strategije umanjuje kapacitete zemlje za borbu protiv terorizma i sprečavanje nasilnog ekstremizma. Bosna i Hercegovina treba sistemski nadgledati i procjenjivati uticaj postojećih strategija prije nego što usvoji nove. Zemlja treba da uradi novu procjenu prijetnji teškog i organizovanog kriminala (SOCTA), u skladu s metodologijom Europolu, a koju će pratiti strateški i operativni akcioni planovi.“ Nadalje, Bosna i Hercegovina treba da usvoji novi zakon o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma (AML/CFT) koji će biti usklađen s međunarodnim standardima, te da izvrši daljnje usklađivanje s pravnom tekovinom EU o ovim pitanjima (vidjeti str. 71. Izvještaja).

Zakonodavni okvir koji se odnosi na javne nabavke djelimično je usklađen s pravnom tekovinom Evropske Unije. Zakon o javnim nabavkama sadrži izuzeća koja nisu obuhvaćena pravnom tekovinom EU. Parlament treba da usvoji izmjene i dopune zakona o javnim nabavkama koje bi osigurale veću usklađenost s pravnom tekovinom EU (vidjeti str. 56. Izvještaja). Nije zabilježen novi napredak u oblasti integriteta i sukoba interesa (vidjeti str. 57. Izvještaja).

U narednoj godini Bosna i Hercegovina posebno treba da usvoji Zakon o sprečavanju sukoba interesa na državnom nivou, dalje uskladi zakonodavstvo na nivou entiteta i Brčko distrikta s međunarodnim standardima i najboljim evropskim praksama, te zaokruži pravni okvir i obezbijedi jaču primjenu mjera zaštite uzbunjivača (vidjeti str. 21. Izvještaja).

Djelotvorno zakonodavstvo, praćeno energičnim mjerama i radnjama protiv prevara, korupcije, pranja novca i organizovanog kriminala, od ključne je važnosti za razvoj demokratije, zdrave tržišne ekonomije i povoljnog okruženja za organizacije civilnog društva. Međutim, BiH trenutno kaska u svim ovim aspekti-

¹⁵ Vidjeti npr. član 47. Zakona o udruženjima i fondacijama BiH (izmjene i dopune usvojene 2016. godine) kojim je propisano da je u postupku sprovođenja inspekcijuskog nadzora nad radom udruženja i fondacija inspektor ovlašten da preuzima mjere.

ma demokratskog razvoja. Naime, BiH trenutno nema strategiju za borbu protiv korupcije na državnom nivou, s obzirom na to da je prethodna, koja je pokrivala period od 2015. do 2019. godine, istekla, a nova strategija za period od 2022. do 2024. godine još uvijek nije usvojena. Nadalje, kao što se može vidjeti iz prethodno navedenog, zakonski okvir već godinama iziskuje temeljan i sveobuhvatan „remont“, što je Evropska komisija jasno istakla kao jedan od 14 prioriteta za dobijanje statusa kandidata za članstvo u EU¹⁶, ali ga BiH još uvijek nije realizovala.

Indikator 1.3.b: Udio organizacija civilnog društva koje mogu nesmetano obavljati zakonite aktivnosti bez ograničenja uslovljenih primjenom zakona o borbi protiv ekstremizma, terorizma, pranja novca i korupcije, naročito putem:

- sudske represije zbog navodne povezanosti s ekstremizmom, terorizmom, pranjem novca i korupcijom;
- diskriminatornih ograničenja finansiranja,
- sprečavanja otvaranja bankovnih računa te slanja ili primanja novca od strane organa vlasti ili banaka.

Prema odgovorima na anketno pitanje o izloženosti sudskoj represiji zbog navodne povezanosti s ekstremizmom, terorizmom, pranjem novca ili korupcijom, 96,9% organizacija civilnog društva je navelo da tokom 2021. godine njihovi članovi nisu bili izloženi uznemiravanju zbog navodne povezanosti s ekstremizmom, terorizmom ili drugim aktivnostima navedenim u indikatoru, a 3,1% organizacija nije bilo upoznato s takvim slučajevima među svojim članovima. Nijedna organizacija civilnog društva nije navela da je bila predmet navedenog uznemiravanja. U otvorenim odgovorima nije bilo dodatnih obrazloženja budući da na postavljeno pitanje nije bilo potvrdnih odgovora.

Na pitanje o izloženosti diskriminatornim ograničenjima zbog dobijanja finansijskih sredstava iz određenog izvora, 90,8% organizacija civilnog društva je odgovorilo da nisu bile izložene takvim ograničenjima, dok je 4,6% potvrdilo da jesu. Nadalje, 4,6% je izjavilo da nema nikakvih saznanja o tome. Među onima koji su na ovo pitanje odgovorili potvrdno, ispitanici su u otvorenim odgovorima naveli da nisu imali pravo da se prijave za sredstva zbog prethodne finansijske podrške od istog donatora i sl., što ukazuje na to da u praksi nije bilo diskriminacije prema organizacijama civilnog društva.

Na pitanje o tome da li su organi vlasti ili banke organizacijama civilnog društva onemogućavali otvaranje bankovnih računa ili slanje i primanje novca, 96,9% organizacija je odgovorilo negativno. Nadalje, 1,5% organizacije je odgovorilo da nisu sigurne, dok je isti procenat organizacija naveo da su zaista naišle na ovakve prepreke od strane državnih organa ili banaka. Jedan od ispitanika je naveo da je njegova organizacija imala poteškoće prilikom transfera novca u inostranstvo.

16 Jačati prevenciju i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, uključujući pranje novca i terorizam, posebno: a) donošenjem i sprovođenjem zakonodavstva o sukobu interesa i zaštiti zviždača; b) obezbjeđivanjem djelotvornog funkcionisanja i koordinacije tijela za borbu protiv korupcije; c) usklađivanjem zakonodavstva i jačanjem kapaciteta u oblasti javnih nabavki; d) obezbjeđivanjem djelotvorne saradnje među tijelima za sprovođenje zakona i s tužilaštvima; e) pokazivanjem napretka u postizanju rezultata proaktivnih istraga, potvrđenih optužnica, procesuiranja i pravosnažnih presuda protiv organizovanog kriminala i korupcije, uključujući na visokom nivou (Komunikacija o politici proširenja EU 2021., SWD(2021) 291 final/2 – 20190529–bosna-and-herzegovina-opinion.pdf (europa.eu).

SC 1.4. Organi vlasti postupaju jednako prema svim organizacijama civilnog društva u pogledu njihovog poslovanja i tretiraju ih na jednak način kao druge subjekte (kao što su poslovni subjekti).

Indikator 1.4.a: Do koje mjere zakoni (1) ne nameću organizacijama civilnog društva obavezu podnošenja većeg broja izvještaja i podataka, i (2) ne izlažu organizacije civilnog društva većem broju inspekcijskih nadzora i kazni u odnosu na poslovne subjekte, ukoliko su svi ostali uslovi jednaki.

4 – uglavnom ispunjava standarde

Sudeći po raspoloživim podacima, trenutni zakonski okvir u BiH ne nameće organizacijama civilnog društva obavezu kreiranja i dostavljanja većeg broja izvještaja nadležnim organima u odnosu na poslovne subjekte, niti zahtijeva kreiranje i dostavljanje „posebnih“ izvještaja. Postojeći zahtjevi u pogledu izvještavanja podrazumijevaju obavezu poštovanja prava finansijera/donatora (kako vladinih tako i međunarodnih), korisnika i osoblja, te prava na zaštitu legitimnih poslovnih pravila i propisa. U skladu sa zahtjevima i preporukama Moneyvala i FATF-a u vezi s međunarodnim mjerama protiv pranja novca i terorizma, 2016. godine usvojene su izmjene i dopune Zakona o udruženjima i fondacijama BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 32/01, 42/03, 63/08, 76/11 i 94/16)¹⁷ kojima se u članu 5. stav (4) uvodi obaveza za organizacije civilnog društva registrovane na državnom nivou BiH da dostavljaju godišnji izvještaj o radu i finansijski izvještaj u skladu sa zakonom, drugim propisima i svojim statutom. Shodno tome, u stavu (5) ovog člana zakona propisano je da su udruženja (i fondacije) dužni dostaviti finansijski izvještaj iz stava (4) ovog člana nadležnom organu prema sjedištu udruženja ili fondacije i Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine radi objave na internetskoj stranici Ministarstva, a najkasnije do 30. aprila tekuće godine za prethodnu poslovnu godinu. Takva obaveza nije propisana zakonom entiteta i Brčko Distrikta BiH, što je čini dodatnim uslovom za udruženja (i fondacije) registrovana na nivou države, u poređenju s onima koja su registrovana na drugim nivoima u BiH (entitetskom, Brčko Distriktu ili kantonalnom).

U skladu s članom 5. Zakona o udruženjima i fondacijama RS, udruženja (i fondacije) podnose godišnji izvještaj o radu i finansijski izvještaj u skladu sa zakonom, drugim propisima i statutom. Nadalje, kako je predviđeno članom 13. stav (5) Zakona o udruženjima i fondacijama BiH, udruženje koje je dobilo sredstva za sprovođenje programa ili projekata od javnog interesa podnosi izvještaj davaocu tih sredstava i informiše javnost putem svoje internetske stranice. Nadalje, članom 47. Zakona o udruženjima i fondacijama BiH propisano je da su udruženja (i fondacije) dužna voditi poslovne knjige i podnositi finansijske izvještaje u skladu s propisima kojima se uređuje računovodstvo neprofitnih organizacija.

Upravni inspektorat Ministarstva pravde BiH može vršiti upravni nadzor nad radom udruženja (i fondacija) registrovanih u skladu s ovim zakonom, u skladu s definisanom listom neophodnih uslova.¹⁸

Upravni inspekcijski nadzor nad zakonitošću rada udruženja (i fondacija), u skladu s članom 47. ZUF-a FBiH, vrši nadležni federalni odnosno kantonalni organ uprave u čiju nadležnost spada praćenje stanja u oblasti na koju se odnosi djelatnost udruženja (ili fondacije).

Upravni inspekcijski nadzor i nadzor nad zakonitošću rada udruženja (i fondacija), u skladu s članom 43. ZUF-a RS, vrši nadležni organ uprave Republike Srpske u čiju nadležnost spada praćenje stanja u oblasti na koju se odnosi djelatnost udruženja (ili fondacije).

Kako je predviđeno članom 41. ZUF-a BD BiH, nadzor nad radom udruženja i fondacija vrši inspektor za udruženja i fondacije. U vršenju svojih ovlaštenja inspektor postupa u skladu sa Zakonom o inspekcijama BD BiH. U slučaju sumnje u postojanje elemenata krivičnog djela, inspektor je dužan bez odlaganja obavijestiti nadležni organ. Upravni nadzor nad radom udruženja i fondacija, prema članu 42. ZUF-a BD BiH, vrše i druge nadležne inspekcije. Članom 43. ZUF-a BD BiH propisano je da upravni nadzor nad sprovođenjem zakona vrši Odjeljenje za stručne i administrativne poslove Vlade BD BiH. Konačno, u

¹⁷ „Službeni glasnik BiH“, br. 32/01, 42/03, 63/08, 76/11 i 94/16

¹⁸ Član 47. stav (8) ZUF-a BiH

skladu s članom 50. ZUF-a BD BiH, Osnovni sud BD BiH je dužan, na zahtjev nadležnog inspektora, dostaviti podatke iz registarskih isprava ili omogućiti uvid u registarske isprave u slučaju potrebe provjere zakonitosti rada udruženja i fondacija, odnosno provjere ranijih upisa o osnivanju udruženja (i fondacija) od strane istih lica.

Osim ZUF-ovima BiH, FBiH, RS i BD BiH, inspeksijski nadzor je detaljnije, ali na generički način, uređen Zakonom o inspekcijama Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 73/14 i 19/17)¹⁹, Zakonom o inspekcijama Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 18/20) i Zakonom o inspekcijama Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik BD BiH“ br. 24/08, 20/13, 16/18, 08/19, 11/20, 24/20 i 40/20).

SC 1.5. Centralni i/ili lokalni organi vlasti su uspostavili podsticajne politike i pravila kojima se omogućava djelovanje malih organizacija u zajednici i građanskih inicijativa (samoniklih organizacija).

Indikator 1.5.a: Centralni i/ili lokalni organi vlasti su uspostavili podsticajne politike i pravila kojima se omogućava djelovanje malih organizacija u zajednici i građanskih inicijativa (samoniklih organizacija).

4 – uglavnom ispunjava standarde

Iako u BiH ne postoje formalni propisi o samoniklim organizacijama (eng. *grassroots organisations*), postoji mogućnost neformalnog djelovanja malih/lokalnih organizacija u zajednici ili građanskih inicijativa bez potrebe za registracijom. U periodu od 2018. do 2022. godine širom zemlje zabilježeni su brojni primjeri takvih inicijativa i aktivista, uključujući aktiviste protiv izgradnje malih hidroelektrana na rijekama Kruščici i Neretvi; građansku inicijativu „Park je naš“ u Banjaluci koja je gotovo svakodnevno organizovala mirne protestne šetnje više od godinu dana, osporavajući legalnost projekta i ukazujući na brojne nepravilnosti u potpisanom sporazumu između grada i nosioca projekta; „Beboluciju“, inicijativu koja je putem mirnih protesta i okupljanja zahtijevala da se svoj djeci u BiH dodijele matični brojevi; kao i mnoge druge primjere građanskog aktivizma u oblasti zaštite životne sredine, kulturne baštine itd. Ove samonikle inicijative obično nisu bile formalno registrovane, te kao takve nisu mogle da se prijavljuju za sredstva iz budžeta raznih nivoa vlasti u BiH, a ponekad ni za međunarodna finansijska sredstva u slučajevima kada su donatori zahtijevali formalnu registraciju kao uslov za pružanje finansijske podrške bilo kojoj organizaciji civilnog društva, uključujući i ove građanske inicijative. Čini se da veličina organizacije nije predstavljala prepreku njenom funkcionisanju. Ukoliko bi odlučila da se registruje i time stekne formalno pravo na pristup vladinim finansijskim sredstvima, takva samonikla organizacija bi morala ispuniti iste zahtjeve kao i bilo koje drugo formalno registrovano udruženje u BiH.

¹⁹ Ovim zakonom uređuje se vršenje inspeksijskog nadzora iz nadležnosti federalnih organa uprave, inspeksijski poslovi federalnih inspekcija i njihov djelokrug, jedinstveni postupak inspeksijskog nadzora u FBiH radi osiguranja izvršenja zakona i drugih propisa, organizacija Federalne uprave za inspeksijske poslove i rukovođenje, prava, obaveze i odgovornosti inspektora, prava i obaveze subjekata nadzora, odnosi između Federalne uprave i kantonalnih inspeksijskih organa, preventivno djelovanje inspektora u vršenju inspeksijskog nadzora i druga pitanja značajna za funkcionisanje inspeksijskog sistema Federacije.

Indikator 1.5.b: Po zakonu, neregistrovane male/lokalne organizacije u zajednici i građanske inicijative uživaju jednako pravo na učešće u procesima odlučivanja kao i formalno registrovane organizacije civilnog društva.

4 – uglavnom ispunjava standarde

Ne postoje formalna ograničenja za učešće malih/lokalnih organizacija u zajednici i građanskih inicijativa u konsultativnim procesima, jer je svakom građaninu praktično omogućeno da se uključi i iznese komentare, primjedbe i sugestije na vladine politike i zakone. U tom kontekstu, važno je istaći da Pravila Vijeća ministara BiH za konsultacije u izradi pravnih propisa („Službeni glasnik BiH“, br. 5/17) u članu 2. stav (1) tačka a), kao i Uredba Vlade FBiH o procjeni uticaja propisa („Službene novine FBiH“, br. 67/20) u članu 2., prepoznaju „neformalne grupe“ i „građanske inicijative“ kao subjekte s punim i formalnim pravom učešća u procesima konsultacija na državnom nivou BiH, odnosno na nivou Federacije BiH. Međutim, takvo formalno pravo još uvijek nije ustanovljeno u pravilima i propisima RS i BD BiH.

SC 1.6. Sve organizacije civilnog društva imaju slobodu da bez ograničenja traže i primaju finansijska sredstva.

Indikator 1.6.a: U kojoj mjeri relevantni zakoni omogućavaju organizacijama civilnog društva da bez neopravdanih ograničenja traže raznovrsne oblike finansiranja, uključujući i sredstva iz inostranstva, u pogledu:

- novčanih i nenovčanih donacija iz svih izvora;
- finansiranja od strane domaćih organa vlasti;
- finansiranja od strane institucionalnih, korporativnih ili pojedinačnih donatora;
- finansiranja od strane inostranih vlada ili multilateralnih agencija.

4 – uglavnom ispunjava standarde

Državni nivo BiH

Kako je predviđeno članom 46. Zakona o udruženjima i fondacijama BiH,²⁰ prihodi udruženja i fondacija mogu uključivati sljedeće: a) članarinu, kada je u pitanju udruženje; b) dobrovoljne priloge i poklone javnih institucija, fizičkih i pravnih lica, kako inostranih tako i domaćih, u gotovini, uslugama ili imovini bilo koje vrste; c) državne subvencije i ugovore s državom, javnim institucijama, fizičkim i pravnim licima, kako domaćim tako i inostranim; d) prihod od kamata, dividendi, dobiti od kapitala, zakupnina, honorara i sličnih izvora pasivnog prihoda; i e) prihod stečen kroz ostvarivanje ciljeva i aktivnosti udruženja ili fondacije, kako je određeno statutom. (Ako su osnivači udruženja ili fondacije javno-pravni organi, oni ne mogu učestvovati u javnim konkursima sa svojim programima i projektima za dodjelu javnih sredstava, već se finansiraju iz drugih izvora, u skladu s odredbama ovog zakona.)

Federacija BiH

Kako je predviđeno članom 38. Zakona o udruženjima i fondacijama FBiH, imovinu udruženja i fondacija čine: 1) članarine, kada je u pitanju udruženje; 2) dobrovoljni priloz i pokloni fizičkih i pravnih lica; 3) sredstva dodijeljena iz budžeta; 4) prihodi od kamata, dividendi, dobiti od kapitala, zakupnina, honorara i sličnih izvora pasivnih prihoda; 5) prihodi stečeni obavljanjem privredne djelatnosti; 6) drugi prihodi stečeni, u skladu sa Zakonom i statutom.

Zakon o udruženjima i fondacijama FBiH ne precizira uslove, način, dinamiku i nadležnosti u pogledu finansiranja organizacija civilnog društva, naročito kada je riječ o finansiranju iz budžetskih sredstava

²⁰ Član 46. Zakona o udruženjima i fondacijama BiH.

i sredstava drugih organa. Moneyval i FATF su upozorili na ove manjkavosti i preporučili da se zakon dopuni odredbama o finansiranju organizacija civilnog društva.

Brčko distrikt BiH

Kako je predviđeno članom 36. Zakona o udruženjima i fondacijama BD BiH,²¹ imovinu udruženja i fondacije čini: a) članarina udruženja; b) novčana sredstva, nepokretne i pokretne stvari, kao i druga imovinska prava; c) dobrovoljni prilog i poklon fizičkog i pravnog lica, kako domaćeg tako i stranog u gotovom novcu, uslugama ili imovinskim pravima; d) sredstva za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata od javnog interesa; e) prihod od kamate, dividende, dobiti, zakupnine, honorara i drugog sličnog izvora; f) prihod stečen kroz ostvarivanje ciljeva i aktivnosti udruženja i fondacije, kako je određeno statutom.

Udruženje i fondacija je dužno na zahtjev fizičkog i pravnog lica iz stava 1 tačke c) ovog člana dostaviti izvještaj o načinu raspolaganja tom imovinom.

Kao što se može vidjeti iz prethodno navedenog, organizacije civilnog društva u BiH mogu bez ograničenja primati novčane i nenovčane donacije iz bilo kojeg izvora, bilo da se radi o domaćim organima vlasti, institucionalnim, korporativnim ili pojedinačnim donatorima, stranim vladama ili multilateralnim agencijama, te mogu ostvarivati sopstvene prihode, obavljati privredne djelatnosti i učestvovati u javnim pozivima za dodjelu bespovratnih sredstava i pružanje usluga. Međutim, iako zakoni pružaju slobodu u ovim segmentima, administrativna i poreska pravila, u kombinaciji s korupcijom, u praksi stvaraju nepovoljan finansijski ambijent za civilni sektor.

Iako ne postoje zakonske prepreke za apliciranje i primanje sredstava iz inostranstva, organizacije civilnog društva se ipak suočavaju s nepovoljnim poreskim i carinskim regulativama, naročito u vezi s donacijama u robi i uslugama. Organizacije civilnog društva mogu prikupljati sredstva od bilo kog fizičkog ili pravnog lica, države, lokalnih vlasti, fondacija ili drugih pravnih lica, agencija i slično. Takođe, mogu učestvovati u tenderima za javne nabavke ili pozivima za dodjelu bespovratnih sredstava ili pružanje usluga koje raspisuje javna tijela. Zbog odsustva zakonske regulative o grupnom finansiranju putem interneta (eng. *online crowdfunding*), takve vrste donacija nisu dozvoljene. Iako se učešće u javnim nabavkama ili javnim pozivima za finansiranje obično odvija kroz otvorene pozive, zbog koruptivnih praksi proces dodjele i raspodjele sredstava je netransparentan i neefikasan, što otežava učešće organizacija civilnog društva u ovim postupcima.²²

Indikator 1.6.b: Udio organizacija civilnog društva koje mogu pristupiti raznolikim izvorima finansiranja bez neopravdanog uplitanja vlasti.

Većina organizacija civilnog društva, njih 81,5%, je izjavila da tokom 2021. godine nisu doživjele neopravdano uplitanje vlasti koje bi im onemogućilo pristup bilo kojem obliku finansiranja. Samo 1,5% organizacija je navelo da su bile izložene proizvoljnoj finansijskoj reviziji, dok je isti procenat organizacija prijavio blokadu svojih računa. Jedan od ispitanika je konkretno naveo da je njegova organizacija primijetila pristrasno dodjeljivanje sredstava iz federalnog budžeta (Budžeta Federacije BiH).

21 Član 36. Zakona o udruženjima i fondacijama BD BiH.

22 Praćenje raspodjele javnih sredstava udruženjima i fondacijama u BiH <https://nvo.transparentno.ba/bs-Latn-BA>

SC 1.7. Javna finansijska i nefinansijska podrška organizacijama civilnog društva dostupna je u korisnicima IPA-e i obezbjeđuje se na transparentan, odgovoran i pošten način i bez diskriminacije.

Indikator 1.7.a: Nivo javnih sredstava dostupnih organizacijama civilnog društva i udruženjima precizno je određen zakonima i propisima, a prava i obaveze državnog organa ovlaštenog za određivanje i reviziju dostupnih javnih sredstava jasno su utvrđeni zakonom.

1 – ne ispunjava standarde

U BiH, bespovratna sredstva (grantove) dodjeljuju svi nivoi vlasti, uključujući državni nivo BiH, Federaciju BiH, Republiku Srpsku, Brčko Distrikt BiH, kantone i jedinice lokalne samouprave. Shodno tome, procesi planiranja, postupci dodjele, kriterijumi, kao i kontrola namjenskog korištenja javnih sredstava dodijeljenih putem grantova nisu jednoobrazno uređeni, već se, naprotiv, razlikuju u brojnim aspektima. Postojeći regulatorni okviri u BiH su manjkavi, a postupci dodjele grantova su generalno nedovoljno transparentni, što zajedno s odsustvom mehanizama za praćenje planiranja, dodjele i namjenskog korištenja grantova, stvara značajan prostor za visok rizik od korupcije u ovoj oblasti.

Državni nivo BiH

Na državnom nivou BiH ne postoje posebni propisi koji bi regulisali oblast dodjele grantova. Umjesto toga, ovu oblast uređuje niz propisa kao što su Zakon o finansiranju institucija BiH, Zakon o budžetu i međunarodnim obavezama BiH, Pravilnik o računovodstvu s računovodstvenim politikama i procedurama za korisnike budžeta institucija BiH²³, kao i drugi propisi i pojedinačne odluke institucija BiH.²⁴ Ovi propisi ne definišu grantove kao zasebnu kategoriju, već ih svrstavaju u šire kategorije drugih transfera, subvencija i sličnih bespovratnih budžetskih dotacija za tekuće potrebe, odnosno kapitalnih grantova i transfera namijenjenih sticanju osnovnih sredstava. Postupci dodjele grantova variraju u zavisnosti od pravila institucije koja dodjeljuje grant i od vrste granta. Značajne razlike su prisutne i u pogledu transparentnosti dodjele grantova jer se neki grantovi dodjeljuju putem javnog poziva, dok se drugi dodjeljuju samo na osnovu podnesenog zahtjeva za dodjelu sredstava. Vijeće ministara BiH je 2019. godine donijelo Pravilnik o kriterijumima i uslovima za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata u oblastima od javnog interesa koje sprovode udruženja i fondacije.²⁵ Međutim, do ovih informacija se ne može doći običnim pretraživanjem internetskih stranica institucija BiH. Kancelarija za reviziju institucija BiH je u svom Izveštaju o upravljanju grantovima u institucijama BiH ukazala na različitost procedura za dodjeljivanje grantova.²⁶ Iako su brojne institucije propisale određene procedure, one u mnogima nisu uređene na jedinstven način, što otvara mogućnost za različito postupanje u procedurama dodjele grantova, a samim tim i za potencijalne zloupotrebe i korupciju. Kancelarija za reviziju institucija BiH je posebno istakla da institucije BiH ne analiziraju i ne ocjenjuju dodijeljene grantove u svrhu prikupljanja povratnih informacija o ostvarenim rezultatima i stepenu realizacije strateških ciljeva zbog kojih su grantovi dodijeljeni. Takođe, ne postoji međusobna razmjena informacija o primaocima grant sredstava između institucija, kao ni objedinjeni podaci o dodijeljenim grantovima po korisniku, što otvara mogućnost finansiranja istih korisnika za iste ili slične projekte

Federacija BiH

Način dodjele grant sredstava iz budžeta u FBiH regulisan je i zakonima o budžetima FBiH te zakonima koji propisuju obavezu finansiranja određenih oblasti putem grantova, ali ne postoji propis koji bi na sveobuhvatan i jednoobrazan način regulisao postupak dodjele grant sredstava. Oblik i sadržaj izvještaja o

23 OpenAttachment (mft.gov.ba).

24 Na primjer, Vijeće ministara BiH je u novembru 2020. godine donijelo Odluku o kriterijumima za dodjelu grant sredstava Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH za 2020. godinu, odnosno Grant sredstva za podršku jedinicama lokalne samouprave za sprovođenje Politike o saradnji s iseljeništvom, te Grant sredstva Udruženju porodica nestalih osoba u BiH.

25 Pravilnik o kriterijumima i uslovima za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata u oblastima od javnog interesa koje sprovode udruženja i fondacije.

26 OpenAttachment (revizija.gov.ba).

korištenju grant sredstava, kao i uputstva za izradu periodičnih izvještaja i godišnjeg obračuna te rokovi za njihovo dostavljanje, propisani su Pravilnikom o finansijskom izvještavanju i godišnjem obračunu budžeta u FBiH („Službene novine FBiH“, br. 69/14, 14/15, 4/16 i 19/18).²⁷ Institucije koje su nadležne za dodjelu grant sredstava dužne su, u skladu s ovim pravilnikom, da dostave podatke o primaocima grantova, namjeni sredstava, iznosu doznačenih sredstava, te o iznosu utrošenih i neutrošenih sredstava. Nadležne institucije Federacije BiH nisu izradile osnovna operativna pravila kojima bi omogućile da se postojeći sistem monitoringa koristi ne samo za izvještavanje o planiranom utrošku grant sredstava, već i o njihovim konačnim rezultatima. Ministarstvo finansija FBiH je objavilo Smjernice o minimalnim standardima dodjele budžetskih sredstava putem transfera i subvencija u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 15/18),²⁸ kojima se utvrđuju minimalni standardi za raspodjelu budžetskih sredstava i slično. Iako ove Smjernice Ministarstva finansija predstavljaju bitan korak ka rješavanju uočenih problema u procedurama dodjele grantova, njihov neobavezujući karakter, i samim tim ograničena mogućnost nadzora i sankcionisanja prekršaja, ostavlja prostor za proceduralne nepravilnosti i neetično ponašanje, što može voditi ka korupciji. Značajne razlike postoje i u pogledu transparentnosti procedura. U pojedinim kantonima, kao što je Kanton Sarajevo, odluke i javni pozivi za dodjelu grantova objavljuju se redovno, ali postupci odabira aplikacija, implementacije i procjene utroška sredstava još uvijek nisu potpuno transparentni.

Republika Srpska

Ministarstvo finansija Republike Srpske usvojilo je Metodologiju upravljanja grantovima za programe i projekte koji se finansiraju ili sufinansiraju sredstvima budžeta RS (br. 06.04/020–2004/14).²⁹ Ovom Metodologijom definisani su opšti kriterijumi za izbor programa i projekata koji se finansiraju grant sredstvima iz budžeta RS, a predviđeno je da bliže kriterijume koji su specifični za određenu oblast utvrđuju nadležna ministarstva svojim internim aktima. Sastavni dio Metodologije čine obrasci za prijavu, projektne prijedloge, ocjenjivanje projektnih prijedloga od strane komisije, te dostavljanje finansijskog izvještaja i izvještaja o realizaciji projekta finansiranog grant sredstvima, čime su stvoreni preduslovi za prikupljanje podataka o primaocima sredstava i projektima na jedinstven i jednoobrazan način. U skladu s Metodologijom, nadležna ministarstva treba da dostave izvještaje o dodijeljenim grantovima do isteka roka za podnošenje godišnjih finansijskih izvještaja. Međutim, kako se može zaključiti iz revizorskog izvještaja Glavne službe za reviziju javnog sektora RS,³⁰ nadležna ministarstva u Vladi RS koja su dodjeljivala grant sredstva nisu dostavljala izvještaje, niti je sačinjen poseban jedinstveni izvještaj o dodijeljenim grantovima, kako je to predviđeno Metodologijom. Pored toga, još uvijek nije uspostavljen registar korisnika grant sredstava dodijeljenih iz budžeta RS, koji bi trebalo da obuhvati sve korisnike grantova, bez obzira na to ko je budžetski korisnik (uključujući i jedinice lokalne samouprave) ili iz koje oblasti se grant sredstva dodjeljuju, čime bi se spriječila mogućnost finansiranja istih aktivnosti iz različitih izvora sredstava. U pogledu dostupnosti kriterijuma za dodjelu grantova, uočeno je da pojedini davaoci grantova na javnim konkursima ne zadovoljavaju navedene kriterijume, dok se na grantove koji se dodjeljuju na osnovu zahtjeva ne primjenjuju kriterijumi za dodjelu sredstava, niti se takvi zahtjevi ocjenjuju. Revizorskim izvještajem takođe je konstatovan nedostatak transparentnosti u izvještavanju o utrošku dodijeljenih grant sredstava i o ostvarivanju ciljeva projekata za koje su grantovi dodijeljeni.

Brčko distrikt BiH

U Brčko distriktu BiH trenutno ne postoji propis koji bi na cjelovit i jedinstven način uređivao ovu oblast. Shodno tome, planiranje i dodjeljivanje grantova te izvještavanje o njima uređeni su Zakonom o budžetu BD BiH i zakonima o izvršenju budžeta. Vlada BD BiH i budžetski korisnici, u skladu sa zakonskim okvirima te svojim propisima i operativnim planovima, dodjeljuju grant sredstva sportskim savezima, kulturnim društvima i turističkoj zajednici, vjerskim zajednicama, humanitarnim i nevladinim organizacijama, omaladinskim i boračkim organizacijama te lokalnim zajednicama. Raspodjela grant sredstava vrši se prema

²⁷ „Službene novine FBiH“, br. 69/14, 14/15, 4/16 i 19/18.

²⁸ „Službene novine FBiH“, br. 15/18.

²⁹ <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mf/Documents/>

³⁰ RU002–12_NP_Lat.pdf (gsr-rs.org).

kriterijumima koje utvrđuje Vlada BD BiH. BD BiH ne raspolaže metodologijom za upravljanje grantovima, tj. za njihovo planiranje, dodjeljivanje i izvještavanje o realizaciji finansiranih projekata. U revizorskom izvještaju Kancelarije za reviziju javne uprave i institucija u BD BiH³¹ o grantovima udruženjima građana, nevladinim organizacijama i drugim neprofitnim organizacijama ističe se da planovi većine institucija ne sadrže ciljeve koje ove organizacije namjeravaju ostvariti dodjelom grant sredstava. Takođe, odsustvo jedinstvenog metodološkog pristupa u planiranju grantova i nedefinirani prioriteti finansiranja dovode do različitih praksi u planiranju grantova. Ne postoje jasna pravila i kriterijumi kojima se definišu primaoci grantova na posebnim pozicijama u Budžetu BD, uključujući izjavu o ciljevima i očekivanim rezultatima. Početkom ove godine, BD BiH je objavio izvještaj neformalne grupe građana okupljenih oko inicijative „Za transparentno finansiranje neprofitnih organizacija iz budžeta BD BiH“.³² U izvještaju se navodi da je dodjela grant sredstava neprofitnim organizacijama tokom 2020. godine bila nedovoljno transparentna, zakašnjela, nepotpuna i diskriminativna, bez primjetnog napretka u odnosu na prethodni period. U izvještaju se takođe izražava zabrinutost zbog nastavka prakse „po kojoj su kao neprofitne organizacije vođene i političke partije, koje kao parlamentarne koriste tekuće grantove preko svojih poslaničkih klubova u Skupštini BD“.³³

Imajući u vidu sve izložene manjkavosti, ne čudi što je EU u svom Izvještaju o BiH za 2021. godinu konstatovala: „Potrebno je u cijeloj zemlji osigurati okvir za transparentnu i nepristrasnu raspodjelu javnih sredstava udruženjima, a samo nekoliko opština je usvojilo propise o tome“.

Indikator 1.7.b: Procentualni udio javnog budžeta koji je faktički isplaćen organizacijama civilnog društva tokom godine.

Prema istraživanju i analizi organizacije Transparency International u Bosni i Hercegovini³⁴ (TI BiH), za finansiranje udruženja i fondacija tokom 2020. i 2021. godine iz budžeta na svim nivoima vlasti u BiH izdvojeno je preko 121 milion KM (oko 60,5 miliona eura). Međutim, navedeni iznos nije konačan s obzirom na to da pojedine institucije ne objavljuju informacije o tome kome su sredstva dodijeljena.

U Federaciji BiH, prema podacima TI BiH, podijeljeno je 77,4 miliona KM (oko 39 miliona eura). Najveći dio sredstava na nivou entiteta dodijelilo je Federalno ministarstvo kulture i sporta.

U Republici Srpskoj, prema podacima TI BiH, u navedenom periodu je podijeljeno 28,3 miliona KM.

Vlada Brčko distrikta se ističe kao drugi najveći donator nevladinim organizacijama u BiH, odmah nakon Vlade Kantona Sarajevo, s ukupno raspodijeljenih više od 12 miliona KM (oko 6 miliona eura) u posljednje dvije godine. Najveći dio sredstava je izdvojen za sport. U Brčko Distriktu djeluje 210 sportskih klubova, uključujući 58 fudbalskih, koji zajedno godišnje iz budžeta dobijaju 6,9 miliona KM (oko 3,5 miliona eura).

31 Revizorski izvještaji (revizija-bd.ba)

32 Izvještaj neformalne grupe građana okupljene oko inicijative „Za transparentno finansiranje neprofitnih organizacija iz budžeta BD BiH“.

33 Vidjeti izvještaj organizacije Transparency International u BiH objavljen u januaru 2022. godine „Praćenje raspodjele javnih sredstava udruženjima i fondacijama u BiH“, u kojem se, između ostalog, navodi: „Trebalo istaći da su Brčko Distrikt u proteklom periodu potresali skandalima u vezi s raspodjelom grantova, a bivši zastupnik u skupštini Čazim Dačaj osuđen je prošle godine na četiri godine zatvora zbog zloupotreba prilikom podjele grantova udruženjima. Da bi se spriječila korupcija u ovoj oblasti, Distrikt je prošle godine izmijenio Zakon o udruženjima i fondacijama kao i Zakon o sukobu interesa, koji još nije počeo primjenjivati jer komisija nije formirana“.

34 U BiH za dvije godine podijeljeno 121 miliona KM neprofitnim organizacijama, brojni primjeri političkih zloupotreba i sukoba interesa (transparentno.ba) <https://nvo.transparentno.ba/bs-Latn-BA>

Indikator 1.7.c: U kojoj mjeri propisi koji uređuju dodjelu javnih sredstava organizacijama civilnog društva obezbjeđuju sljedeće:

- kriterijumi za finansiranje su jasno utvrđeni, objektivni i dostupni javnosti;
- proces ocjenjivanja prijedloga je transparentan i nepristrasan;
- sukob interesa je jasno regulisan;
- zahtjevi za izvještavanje su jasni i srazmjerni.

4 – uglavnom ispunjava standarde

Vijeće ministara BiH donijelo je 2019. godine Pravilnik o kriterijumima i uslovima za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata u oblastima od javnog interesa koje sprovode udruženja i fondacije. Ovim pravilnikom je, između ostalog, propisano da institucije obezbjeđuju učešće javnosti i dostupnost relevantne dokumentacije na svojim internetskim stranicama u svim fazama planiranja i sprovođenja javnog poziva za dodjelu ovih sredstava. Predviđeno je i da institucije BiH u roku od 30 dana od usvajanja budžeta BiH za tekuću godinu na svojim internetskim stranicama objave svoje godišnje planove javnih poziva za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata udruženja i fondacija. Međutim, do takvih informacija nije moguće doći nasumičnim pretraživanjem internetskih stranica institucija BiH. Ured za reviziju institucija BiH u svom Izveštaju o upravljanju grantovima u institucijama BiH ukazuje na raznolikost procedura za dodjelu grantova. Mada je određen broj institucija propisao određene procedure, u mnogim od njih procedura nije uređena na jedinstven način, što otvara mogućnost za različito postupanje u postupku dodjele grantova, a samim tim i mogućnost zloupotrebe i pojava korupcije.

Federacija BiH

Način dodjele sredstava za grantove iz budžeta u FBiH regulisan je i zakonima o budžetima FBiH, te zakonima koji propisuju obavezu finansiranja pojedinih oblasti putem grant sredstava; ali ne postoje propisi koji bi na sveobuhvatan i jedinstven način regulisali postupak dodjele grantova. Oblik i sadržaj izvještaja o utrošku bespovratnih sredstava, uputstva za izradu periodičnih i godišnjih izvještaja, te rokovi za njihovo podnošenje, uređeni su Pravilnikom o finansijskom izvještavanju i godišnjem obračunu budžeta u FBiH („Službene novine FBiH”, br. 69/14, 14/15, 4/16 i 19/18).³⁵ Nadležne institucije koje dodjeljuju bespovratna sredstva dužne su da u skladu s navedenim pravilnikom dostave podatke o korisniku granta, namjeni sredstava, iznosu prenesenih sredstava, te iznosu utrošenih i neutrošenih sredstava.

Republika Srpska

Ministarstvo finansija Republike Srpske usvojilo je Metodologiju upravljanja grantovima za programe i projekte koji se finansiraju ili sufinansiraju sredstvima iz budžeta RS (br. 06.04/020–2004/14).³⁶ Metodologijom su definisani opšti kriterijumi za odabir programa i projekata koji će se finansirati grantovima iz budžeta RS, a predviđeno je da detaljnije kriterijume specifične za određenu oblast utvrđuju nadležna ministarstva svojim internim aktima. Obrasci za prijavu, prijedlog projekta, evaluacija komisije, dostavljanje finansijskog izvještaja i izvještaj o realizaciji projekta finansiranog iz sredstava granta definisani su kao sastavni dio Metodologije, čime su stvoreni preduslovi za prikupljanje podataka o primaocima sredstava i projektima na jedinstven način. U skladu s ovom Metodologijom, nadležna ministarstva treba da dostave izvještaje o sredstvima dodijeljenim iz grantova u roku predviđenom za podnošenje godišnjih finansijskih izvještaja. Međutim, kako se navodi u Izveštaju o reviziji Glavne službe za reviziju javnog sektora RS,³⁷ nadležna ministarstva u Vladi RS koja su dodijelila sredstva iz grantova nisu dostavljala izvještaje, niti je sačinjen poseban jedinstveni izvještaj o dodijeljenim grant sredstvima, kako je predviđeno samom Metodologijom. Štaviše, još uvijek ne postoji registar korisnika grant sredstava dodijeljenih iz budžeta RS, koji bi trebalo da obuhvati sve korisnike grantova, bez obzira na to ko je budžetski korisnik (uključujući i jedinice lokalne samouprave) ili iz koje oblasti se grant sredstva dodjeljuju, što bi spriječilo mogućnost finansiranja istih aktivnosti iz različitih izvora finansiranja. Nalazom revizije utvrđena je i pojava da se

35 „Službeni glasnik FBiH”, br. 69/14, 14/15, 4/16 i 19/18

36 <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mf/Documents/>

37 RU002-12_NP_Lat.pdf (gsr-rs.org)

bespovratna sredstva dodjeljuju bez objavljivanja javnog konkursa, na osnovu pojedinačnih zahtjeva, te odluka Vlade RS na osnovu posebnih zakona – što je vrsta situacije koju je potrebno prevazići. Institut javnog konkursa mora se afirmisati kao jedini način dodjele grantova, kako bi se osigurala ravnopravnost svih učesnika i transparentnost postupka dodjele sredstava.

Brčko distrikt BiH

U Brčko distriktu BiH ne postoji propis kojim bi se ova oblast regulisala na sveobuhvatan i jedinstven način. Shodno tome, planiranje i dodjeljivanje grantova i izvještavanje o grantovima regulisano je Zakonom o budžetu BD BiH, te zakonima o izvršenju budžeta. Vlada BD BiH i budžetski korisnici, u skladu sa zakonima, svojim propisima i operativnim planovima, dodjeljuju bespovratna sredstva sportskim društvima, kulturnim društvima i turističkoj zajednici, vjerskim zajednicama, humanitarnim i nevladinim organizacijama,³⁸ omladinskim i boračkim organizacijama i lokalnim zajednicama. Raspodjela grant sredstava vrši se na osnovu kriterijuma koje utvrđuje Vlada BD BiH.

Indikator 1.7.d: Centralne vlasti informacije o dodjeli stavljaju na raspolaganje javnosti i predstavljaju ih u dovoljnoj mjeri detaljnim kako bi identifikovale pojedinačne dodjele.

2 – minimalno ispunjava standarde

Na državnom nivou u BiH ne postoje posebni propisi kojim bi se uredilo pitanje transparentnosti dodjeljenih grantova, a postoje takođe i značajne razlike na nivou entiteta i Brčko distrikta. U Federaciji BiH propisi o transparentnosti dodjele bespovratnih sredstava nedovoljno su regulisani, što je potvrđeno npr. u slučaju Kantona Sarajevo, gdje se redovno objavljuju odluke i javni pozivi za dodjelu sredstava iz grantova, ali procedure odabira podnosilaca zahtjeva za grantove i realizacija i procjena utroška sredstava još uvijek nisu u potpunosti transparentne. U Republici Srpskoj je takođe bilo slučajeva da je revizija utvrdila da se grantovi dodjeljuju bez objavljivanja javnog konkursa, na osnovu pojedinačnih zahtjeva ili odluka Vlade Republike Srpske.

Indikator 1.7.e: Udio organizacija civilnog društva (OCD) koji ukazuje na to da je dodjela domaćih javnih sredstava transparentna, pravična i nediskriminatorna.

2 – minimalno ispunjava standarde

U 2021. godini, veoma veliki broj organizacija civilnog društva – njih 60% – izjavilo je da se obezbjeđivanje javnog finansiranja za potrebe organizacija civilnog društva ne smatra transparentnim, od čega njih 12,3% smatra da je potpuno netransparentno; 47,7% da je nedovoljno transparentno, dok je 14% organizacija izjavilo da smatraju da je obezbjeđivanje javnog finansiranja za potrebe organizacija civilnog društva dovoljno ili veoma transparentno.

Na pitanje u kojoj mjeri je obezbjeđivanje javnog finansiranja za potrebe organizacija civilnog društva pravično, 69,2% njih je odgovorilo da nije pravično ili da je nedovoljno pravično, dok je 16,9% njih izjavilo da je veoma pravično ili dovoljno pravično. 14% organizacije je izjavilo da je obezbjeđivanje domaćih javnih sredstava bilo i transparentno i pravično.

38 Revizorski izvještaji (revizija-bd.ba)

Indikator 1.7.f: Javno finansiranje ne isključuje organizacije civilnog društva po osnovu njihove zastupljenosti u društvenoj zajednici.

U 2021. godini većina organizacija civilnog društva koje su učestvovala u Anketi (66,2%) prijavile su se za javno finansiranje, od čega je 72,1% prijava bilo neuspješno, a 23,3% uspješno. 9,7% organizacija civilnog društva smatra da je procedura prijave prekomplikovana. Pored toga, 16,1% organizacija je izjavilo da njihov prijedlog nije bio dovoljno dobar, a 19,4% njih je izjavilo da je konkurencija veoma jaka.

Pojedini učesnici Ankete dali su otvorene odgovore na određena pitanja, poput npr. da „Vlasti radije finansiraju organizacije koje rade na terenu i sa lokalnim zajednicama“; „Navodno, prijedlog nije bio dovoljno dobar“ (za Federalno ministarstvo); „Nedostajao nam je jedan papir“.

Učesnici su zamoljeni da odgovore na jedno dodatno pitanje: „Ako se vaša organizacija 2021. godine nije prijavila za javno finansiranje, recite nam iz kojeg razloga ona to nije učinila“. Njihov odgovor je glasilo: 26% organizacije je izjavilo da misle da nemaju realne šanse za pobjedu, 26% da su ponuđena sredstva premala, 11% da im javna sredstva ne trebaju, a 11% da su propustile predviđeni rok.

Tokom diskusije fokus grupe, organizacije civilnog društva su istakle da je Kanton Sarajevo jedina svjetla tačka u ovom procesu. Očigledno, samo oni poštuju procedure i ne isključuju organizacije civilnog društva po osnovu njihove zastupljenosti u njihovoj društvenoj zajednici.

Indikator 1.8.a: Poreski propisi omogućuju poreske olakšice u sljedećim slučajevima:

- Dodjela sredstava od strane fizičkih lica
- Dodjela sredstava od strane preduzeća

3 – djelimično ispunjava standarde

Zakonima se predviđaju poreske olakšice u vidu izuzimanja od obaveze plaćanja poreza, u slučajevima dodjele sredstava u javne svrhe od strane fizičkih lica i preduzeća. Zakonima se izričito predviđaju poreske olakšice za donacije za opšte namjene u novcu, ali i u naturi i imovini. Zakoni kojima se reguliše poreski tretman organizacija civilnog društva na državnom i entitetskom nivou još uvijek nisu usklađeni. U Republici Srpskoj pravna lica mogu izdvojiti do 3 posto svog godišnjeg prihoda za donacije organizacijama koje se bave humanitarnim, kulturnim, sportskim i društvenim aktivnostima, a do 2 posto za troškove sponzorstva. U Federaciji BiH pravna lica mogu izdvojiti do 3 posto iz svog ukupnog prihoda za donacije u humanitarne, kulturne, obrazovne, naučne i sportske svrhe, u vidu sredstava koja se dodjeljuju pravnim ili fizičkim licima koja ne raspolažu drugim prihodima, a do 3 posto za troškove sponzorstva. Pojedinačni donatori u FBiH mogu odbiti vrijednost do 0,5 posto iz prihoda ostvarenih u prethodnoj godini, ako su dali nefinansijske donacije (u robi, uslugama i transakcijama koje ne uključuju novac), te materijalne i finansijske donacije za potrebe kulturnih, obrazovnih, naučnih, zdravstvenih, humanitarnih i sportskih djelatnosti i za potrebe vjerskih zajednica. U Republici Srpskoj, poreski obveznici mogu izdvojiti do 2 posto od ukupnog prihoda u datoj poreskoj godini, u svrhu davanja donacija i sponzorstva. U oba entiteta, tj. i u RS i u FBiH, isključivo pravo na ovakve odbitke imaju samozaposlena lica. Za donacije iznad propisanih iznosa fondacije takođe ostvaruju puni poreski odbitak na osnovu odluke nadležnih ministarstava.

Organizacije civilnog društva mogu tražiti povrat PDV-a plaćenog na dobra i usluge u sklopu projekata koje finansira Vlada SAD, dok su od plaćanja PDV-a za projekte iz instrumenta Evropske Unije za program pretprijetne pomoći (IPA) potpuno oslobođene. Humanitarne, dobrotvorne, sportske i slične organizacije nisu obavezne plaćati PDV na robu i usluge koje pružaju svojim članovima u zamjenu za članarine. Uprkos tome, bilo je i nekoliko slučajeva u kojima je Uprava za indirektno oporezivanje (UIO) od organizacija civilnog društva PDV pokušala naplatiti. Ove pojave pokazuju kako javni organi na subjektivan način tumače zakon, što stvara pravnu nesigurnost i predstavlja veliku opasnost za cijeli sektor.³⁹

39 Indeks održivosti organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini za 2021. godinu

Indikator 1.8.b: Udio fizičkih lica koja su izdvojila novčana sredstava za potrebe organizacija civilnog društva.

Udio fizičkih lica koja su izdvojila novac za potrebe organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini u 2021. godini iznosio je 45%, što je gotovo isti postotak kao i u 2017. godini, tj. 44%. U međuvremenu, 2018. godine taj udio je iznosio 40%, a 2019. godine 34%.

SC 1.9. Poreske olakšice dostupne su organizacijama civilnog društva.**Indikator 1.9.a: Opseg u kojem važeći porezi zakoni predviđaju sljedeće:**

- prihod organizacija civilnog društva ostvaren iz grantova, donacija i članarina, prihoda iz privrednih aktivnosti, investicionih prihoda, nekretnina, poklona i nasljeđa ne podliježe oporezivanju;
- bilo koji višak prihoda ili dobiti ostvarene iz privredne aktivnosti a koji organizacije civilnog društva koriste u svrhe vezane za svoju misiju ne podliježe porezu na prihod/dobit preduzeća.

3 – djelimično ispunjava standarde

Zakonom o porezu na dobit Federacije BiH⁴⁰ („Službene novine FBiH“, br. 15/2016 i 15/2020) te članom 4. istog zakona definisano je da udruženja i organizacije civilnog društva ne podliježu obavezi plaćanja poreza na dobit, osim u slučaju kada obavljaju neku tržišnu djelatnost i ostvaruju neke druge vidove prihoda na tržištu, uz izuzetak prihoda iz stava 1.c) člana 4. Zakona o porezu na dobit, u kojem slučaju su isti obveznici plaćanja poreza na dohodak za prihode koji ostvare obavljanjem takve djelatnosti. (Organizacija civilnog društva je obveznik poreza na dobit ako ostvaruje prihod na tržištu, a koji nije ostvaren u vezi s njenim ciljevima. Prema stavu Federalnog ministarstva finansija (FMF), neprofitni subjekat u Federaciji BiH smatra se obveznikom poreza na dobit ako je više od 50% njegovih prihoda ostvareno na tržištu. Organizacija civilnog društva je obveznik poreza na dobit za sredstva isplaćena iz viška prihoda u odnosu na rashode (profita) trećim licima kao što su osnivači, članovi, donatori, i zaposleni.

Obavljanje povezanih privrednih djelatnosti dozvoljeno je u oba entiteta, kao što je slučaj i na državnom nivou, bez potrebe za osnivanjem posebnog pravnog lica preko kojeg bi se obavljale povezane privredne djelatnosti. To znači da udruženja i fondacije mogu obavljati povezane privredne djelatnosti pod uslovom da su te djelatnosti u skladu s ciljevima iz njihovog statuta, odnosno da doprinose ostvarivanju ciljeva iz statuta, a kada osnovna svrha obavljanja te djelatnosti nije sticanje profita. U tom kontekstu važno je da udruženja i fondacije u svojim statutima jasno i detaljno definišu ciljeve i ekonomske djelatnosti koje će obavljati kako bi ostvarili svoje ciljeve. U skladu s odredbama Zakona o porezu na dobit u FBiH, udruženja i fondacije ne plaćaju porez na dobit ostvarenu obavljanjem povezanih djelatnosti.

U Republici Srpskoj (RS) Zakonom o porezu na dobit propisano je da javne ustanove i „humanitarne organizacije“ ne plaćaju porez na dobit ostvarenu po osnovu prihoda iz budžeta, javnih sredstava, „sponzorstva“ u novcu ili naturi. Prema ovoj odredbi, ako neka organizacija u RS ne iskazuje dobit po osnovu grantova/donacija, u tom slučaju ista ne podliježe oporezivanju.⁴¹ Novčane donacije se ne oporezuju direktno, ni za donatora ni za organizaciju civilnog društva kao primaoca.

Pokloni i donacije u vidu dobara i/ili usluga koje privredni subjekti daju organizacijama civilnog društva oporezuju se samo kod davaoca takvih poklona i donacija, ako je davalac registrovani obveznik PDV-a. Ovo iz razloga što se davanje dobara ili pružanje usluga bez naknade ili uz umanjenu naknadu smatra oporezivom transakcijom, na koju je davalac – obveznik PDV-a dužan obračunati PDV (17%), na osnovu tržišnu vrijednost poklonjene robe, odnosno usluga koje se pružaju besplatno ili uz umanjenu naknadu. Organizacija civilnog društva nije obveznik PDV-a na tako primljena dobra ili usluge.

Novčane donacije koje razne institucije daju organizacijama civilnog društva neoporezive su, jer se pretpostavlja da su te institucije donatori (državni organi, razne institucije i sl.), te da pritom sami nisu subjek-

40 „Službene novine FBiH“, br. 15/2016 i 15/2020

41 <https://rijecpravnik.org/sta-kada-neprofitne-organizacije-ostvaruju-profit-d167/>

ti koji generišu profit, a takođe nisu ni obveznici poreza na dobit. Isto tako, pokloni i donacije u vidu roba i usluga koje pružaju OCD institucije neoporezivi su jer ove institucije u pravilu nisu registrovane kao obveznici PDV-a. Međutim, ako takav donator jeste registrovan kao obveznik PDV-a, on bi u tom slučaju bio dužan za tržišnu vrijednost doniranih dobara ili usluga platiti PDV (17%).

U FBiH prihodi od članarina se ne oporezuju, budući da se smatra da to nisu naknade ostvarene iz privredne djelatnosti, nego doprinosi članova. U Republici Srpskoj prihod od članarine se oporezuje za sve vrste organizacija civilnog društva osim za humanitarne organizacije i javne ustanove koje su oslobođene plaćanja članarine.

SC 1.10. Politike i zakonsko okruženje pružaju podsticaje i olakšavaju volontiranje i zapošljavanje u organizacijama civilnog društva.

Indikator 1.10.a: Zakoni kojima se uređuje volontiranje su usvojeni

5 – u potpunosti ispunjava standarde

Volontiranje u Bosni i Hercegovini uređeno je entitetskim zakonima u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, te zakonom na nivou Brčko distrikta. Zakon o volontiranju Narodne skupštine Republike Srpske usvojen je 2008. godine, a iste godine je usvojen i zakon u Brčko distriktu; dok je četiri godine kasnije, tj. 2012. godine, u Federaciji Bosne i Hercegovine usvojen Zakon o volontiranju Federacije Bosne i Hercegovine, u tekstu koji je prilično sličan Zakonu Republike Srpske, ali uz manje razlike.⁴²

Indikator 1.10.b: Vladine strategije i programi volontiranja podržavaju volontiranje za organizacije civilnog društva i predviđaju dovoljne resurse koji se izdvajaju za realizaciju.

3 – djelimično ispunjava standarde

Narodna skupština Republike Srpske usvojila je 2019. godine Strategiju za unapređenje i razvoj volontiranja u Republici Srpskoj (2019–2023). Drugi entitet, tj. Federacija BiH, još uvijek nije izradio i usvojio svoju strategiju volontiranja. Brčko distrikt takođe nije izradio niti usvojio vlastitu strategiju volontiranja.

Indikator 1.10.c: Udio organizacija civilnog društva koje ostvaruju koristi iz državnih strategija i programa zapošljavanja.

U 2021. godini 23,1% ovih organizacija je odgovorilo da je ostvarilo korist iz državnih programa zapošljavanja, dajući konkretne odgovore poput onih koji se odnose na zapošljavanje pripadnika romske nacionalne manjine uz podršku državnih programa zapošljavanja Roma, zapošljavanje većeg broja lica s oštećenjem sluha, korištenje u 8 navrata programa sufinansiranja za zapošljavanje, zapošljavanje dva lica, sufinansiranje državnim programima osiguranja zaposlenika, podrška ženama u dobi od 50 i više godina, profesionalna orijentacija mladih. Međutim, 76,9% organizacija je izjavilo da ne dobijaju nikakve naknade iz državnih strategija i programa zapošljavanja.

U 2021. godini, 4,6% organizacija civilnog društva ostvarilo je koristi od vladine podrške za zapošljavanje povezane s pandemijom COVID-a, a 95,4% organizacija nije ostvarilo takve naknade.

42 <https://skupstinabd.ba/3-zakon/ba/Zakon%20o%20volontiranju/001%2034-18%20Zakon%20o%20volontiranju.pdf>
<http://zdk-szz.ba/wordpress/wp-content/uploads/2015/03/ZAKON-O-VOLONTIRANJU-2012-god.pdf>
<https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-volontiranju-RS.pdf>

Indikator 1.10.d: Udio organizacija civilnog društva koje ostvaruju koristi iz državnih strategija i programa volontiranja.

U 2021. godini, 3,1% od ukupnog broja ispitanika ostvarilo je koristi iz vladinih programa volontiranja. S obzirom na to da samo jedan dio zemlje, tj. Republika Srpska, ima usvojenu strategiju volontiranja, ovi podaci pokazuju stanje isključivo u Republici Srpskoj. Druga dva entiteta, tj. Federacija BiH i Brčko distrikt, još uvijek nemaju strategiju volontiranja.

97% ispitanika je izjavilo da nisu ostvarivali takve koristi iz vladinih strategija volontiranja.

Indikator 1.10.e: Udio zaposlenih u organizacijama civilnog društva u odnosu na ukupnu radnu snagu.

Prema podacima entitetskih zavoda za statistiku i poreskih uprava, organizacije civilnog društva su u 2021. godini zapošljavale između 3.063 i 4.247 lica, što je 3,5% od ukupnog broja zaposlenih, ne računajući zaposlene u sektoru poljoprivrede u BiH.⁴³

Indikator 1.10.f: Procenat lica koja su u slobodno vrijeme volontirala u organizaciji.

Procenat lica koja su u slobodno vrijeme volontirala u nekoj organizaciji u Bosni i Hercegovini 2021. godine iznosio je samo 7%. Tokom 2020. godine taj broj je bio gotovo isti – tj. 6–7%.

43 Indeks održivosti organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini za 2021. godinu

Specific Objective 2

Ojačana saradnja i partnerstvo između organizacija civilnog društva i javnih institucija

SC 2.1. Ojačana saradnja i partnerstvo između organizacija civilnog društva i javnih institucija.

Indikator 2.1.a: Ojačana saradnja i partnerstvo između organizacija civilnog društva i javnih institucija.

- Organizacije civilnog društva imaju uvid u nacrt dokumenta od početka procesa same izrade do kraja procedure usvajanja dokumenta;
- Dozvoljeno je najmanje 15 dana za komentarisanje prije nego što nacrt dokumenta uđe u proceduru usvajanja;
- Upotreba vanrednih/ubrzanih postupaka za usvajanje zakona bez omogućavanja konsultacija je izuzetak i mora biti valjano obrazložena;
- Izveštaji o rezultatima javnih konsultacija, uključujući i razloge za odbijanje komentara, objavljuju se blagovremeno;
- Članovi radnih grupa iz organizacija civilnog društva biraju se na osnovu javnog poziva, jasnih kriterijuma i u skladu s načelom ravnopravnog postupanja;
- Članstvo radnih grupa iz organizacija civilnog društva sastoji se od predstavnika cjelokupne društvene zajednice, uključujući grupe sastavljene od žena, LGBTIQ+ grupe, grupe migranata, manjine, grupe lica s invaliditetom a po potrebi i ostale, u skladu s pristupom zasnovanim na poštivanju ljudskih prava.

2 – minimalno ispunjava standarde

Organizacije civilnog društva imaju uvid u nacrt dokumenta od početka procesa izrade do kraja procedure usvajanja.

Na nivou države BiH udruženja se mogu angažovati čak i prije procesa pripreme nacrta zakona (ili nekog drugog pravnog propisa). Naime, kako je predviđeno Jedinistvenim pravilima Parlamentarne skupštine BiH za izradu pravnih propisa u institucijama BiH, kao i Pravilnikom Vijeća ministara BiH za konsultacije u izradi pravnih propisa, organizacije civilnog društva se mogu angažovati od najranije moguće faze – tj. faze planiranja godišnjeg zakonodavnog programa za ministarstva i druge organe uprave kroz njihovo angažovanje i davanje komentara na preliminarnu procjenu učinka predloženih zakonodavnih inicijativa, kao i nakon toga u procesu sprovođenja sveobuhvatne procjene učinka. Konačno, organizacije civilnog društva se mogu angažovati i tražiti da komentarišu prednacrt i nacrt zakona. Sličan progresivan pristup angažmanu organizacija civilnog društva u ranoj fazi izrade politike, te sprovođenju procjene uticaja ili učinka propisa (RIA), predviđen je na nivou Federacije BiH i Republike Srpske. Kada je riječ o Brčko distriktu BiH, predviđeno je da se javne konsultacije održe nakon izrade prednacrt propisa.⁴⁴

Dozvoljeno je najmanje 15 dana za komentarisanje prije nego što nacrt dokumenta uđe u proceduru usvajanja.

Rok za dostavljanje komentara na prednacrt propisa na nivou države BiH kreće se od minimalno 15 dana od dana objavljivanja na internetskoj stranici eKonsultacije do 30 dana kada se radi o nacrtima propisa i drugih akata koji imaju značajan uticaj na javnost kako je navedeno u članu 10. Pravilnika o konsultacijama. Na nivou Federacije BiH, rok u kojem se komentari mogu dostaviti iznosi najmanje deset

⁴⁴ Organizacije civilnog društva ostvaruju pristup nacrtu dokumenta od početka procesa izrade do kraja procedure usvajanja.

dana od dana objavljivanja pravnog propisa ili drugog akta na internetskoj stranici Vlade FBiH ili federalnog organa (član 81. st. (2) Pravila i postupaka za izradu zakona i drugih propisa Federacije Bosne i Hercegovine). U skladu s članom 83. stav 4., federalni organ ostavlja organizacijama i pojedincima rok od najmanje 30 dana za dostavljanje komentara, kada oblik konsultacije dozvoljava pisane komentare. U skladu s članom 87. stav (1) Jedinstvenih pravila i procedura za izradu zakona i drugih propisa Brčko distrikta BiH, u vidove konsultacija ubrajaju se dobijanje pisanih i usmenih komentara na prednacrtu propisa u roku od osam do 30 dana.

Upotreba vanrednih/ubrzanih postupaka za usvajanje zakona bez omogućavanja konsultacija je izuzetak i mora biti valjano obrazložena.

Poslovnikom Predstavničkog doma⁴⁵ (članovi 132. i 133.) odnosno Doma naroda⁴⁶ (članovi 123. i 124.) Parlamentarne skupštine BiH predviđena je mogućnost razmatranja i usvajanja zakona po skraćenom i hitnom postupku.

U skladu s članom 132. Poslovnika Predstavničkog doma: (1) Kada podnosi prijedlog zakona, predlagač može zatražiti da se prijedlog zakona razmatra po skraćenom postupku. U tom slučaju predlagač je obavezan u pisanoj formi obrazložiti razloge koji opravdavaju skraćivanje postupka. (2) Zahtjev iz stava (1) ovog člana razmatra Kolegijum Doma i o tome odlučuje na svojoj prvoj narednoj sjednici. (3) Ako Kolegijum Doma prihvati da razmatra prijedlog zakona po skraćenom postupku, svi rokovi iz redovnog zakonodavnog postupka skraćuju se na pola. (4) Kada se prijedlog zakona razmatra po skraćenom postupku, Kolegijum Doma može dodatno ograničiti trajanje rasprave, kao i to koliko puta poslanik može dobiti riječ. (5) Ako Kolegijum Doma ne prihvati zahtjev, prijedlog zakona razmatra se u skladu s odredbama kojima se reguliše redovni zakonodavni postupak.

Slične odredbe u vezi sa skraćenom i hitnom procedurom za razmatranje i usvajanje zakona postoje u Poslovniku oba doma Parlamenta Federacije,⁴⁷ Narodne skupštine Republike Srpske⁴⁸ i Poslovniku Skupštine Brčko distrikta BiH⁴⁹.

Kako saopštavaju iz organizacije civilnog društva „Centar građanskih inicijativa (CCI)“, sve je češća praksa (zlo)upotrebe ovog postupka od strane Parlamentarne skupštine BiH, Parlamenta FBiH i Narodne skupštine Republike Srpske u periodu od 2010. do 2014. godine. Mada je takva praksa još uvijek primjetna, ona pokazuje trend opadanja tokom posljednjih godina, što se zapravo može pripisati političkim krizama i blokadama u BiH prisutnim u posljednjih nekoliko godina, a ne promjeni mentaliteta kod nosilaca političkih funkcija u BiH u odnosu na (pogrešno) korištenje ove mogućnosti.

Izveštaji o rezultatima javnih konsultacija, uključujući i razloge za odbijanje komentara, objavljuju se blagovremeno.

U skladu s članom 21. Pravilnika o konsultacijama u izradi pravnih propisa na nivou države BiH, Izveštaj o sprovedenim konsultacijama na sveobuhvatnu procjenu učinaka, prednacrt ili nacrt propisa sadrži sumarni pregled osnovnih pitanja koja su se javila tokom konsultacija, stajališta koja su u vezi s ovim pitanjima zagovarana od strane učesnika konsultacija, te jasno obrazloženje stajališta koje je institucija BiH zauzela u vezi s ovim pitanjima. Izveštaj iz stava (1) ovog člana sastavni je dio obrazloženja propisa ili drugog akta, odnosno izvještaja o sprovedenoj sveobuhvatnoj procjeni učinaka propisa koje zamjenjuje obrazloženje propisa ili drugog akta. Na nivou Federacije BiH, kako je predviđeno članom 84. Poslovnika „prilikom podnošenja pravnog propisa ili drugog akta, rukovodilac federalnog organa dostavlja izjavu prema kojoj je neophodno da se: (...) c) opravda odluka o odabranom i primijenjenom načinu konsultacija i opišu konsultacije koje su obavljene; d) izjavi kako je predlagač postupio s komentarima dobijenim u procesu konsultacija; e) obrazlože razlozi neprihvatanja komentara koji su dati u procesu konsultaci-

45 'Službeni glasnik Bosne i Hercegovine', br. 79/14, 81/15 i 97/15.

46 'Službeni glasnik Bosne i Hercegovine', br. 58/14, 88/15, 96/15 i 53/16.

47 Vidjeti član 186 o hitnom postupku i član 187 o skraćenom postupku Poslovnika Doma naroda Parlamenta FBiH; i vidjeti član 172. Poslovnika Predstavničkog doma Parlamenta FBiH o skraćenom postupku i članove 191. do 195. Poslovnika Predstavničkog doma Parlamenta FBiH o hitnom postupku razmatranja i donošenja zakona.

48 Vidjeti član 213. Poslovnika Narodne skupštine RS o hitnom postupku za razmatranje i donošenje zakona.

49 Vidjeti član 75. Poslovnika Skupštine BD BiH o skraćenom postupku i član 76. o hitnom postupku.

ja". U Republici Srpskoj, Pravilnikom o smjernicama dobre prakse za ostvarivanje učešća javnosti u pripremi nacrtu zakona i drugih propisa i akata („Službeni glasnik RS“, br. 51/19) je u članu 12. propisano da nadležni organ izrađuje izvještaj nakon realizacije svih metoda konsultacija koje je odlučio primijeniti u konkretnom slučaju. Izvještaj sadrži pregled osnovnih pitanja koja su se pojavila tokom konsultacija, prikaz stajališta učesnika konsultacija o ovim pitanjima, kao i stajališta koja je na kraju zauzeo nadležni organ. Izvještaj iz stava (2) ovog člana objavljuje se na internetskoj stranici predlagača i web aplikaciji eKonsultacije najkasnije u roku od 15 dana od dana okončanja konsultacija.

Članovi radnih grupa iz organizacija civilnog društva biraju se na osnovu javnog poziva, jasnih kriterijuma i u skladu s načelom ravnopravnog postupanja:

Nijednim od identifikovanih pravnih propisa na bilo kojem nivou vlasti ne predviđa se uslov da članovi radnih grupa za izradu zakona iz OCD budu izabrani na temelju javnog poziva, jasnih kriterijuma i u skladu s načelom ravnopravnog postupanja. Bilo bi preporučljivo shodno tome izmijeniti pozitivno zakonodavstvo na svim nivoima vlasti u BiH kako bi se ovaj uslov predvidio, uključujući i definisanje jasnih kriterijuma odabira. Takođe, nijednim od identifikovanih pravnih propisa na bilo kom nivou vlasti ne predviđa se uslov da članovi radnih grupa za izradu zakona iz reda organizacija civilnog društva budu birani iz različitih sektora društva. Bilo bi preporučljivo shodno tome izmijeniti pozitivne pravne propise na svim nivoima vlasti u BiH kako bi se ovaj uslov predvidio.

Članstvo radnih grupa iz organizacija civilnog društva sastoji se od predstavnika cjelokupne društvene zajednice, uključujući grupe sastavljene od žena, LGBTIQ+ grupe, grupe migranata, manjine, grupe lica s invaliditetom a po potrebi i ostale, u skladu s pristupom zasnovanim na poštivanju ljudskih prava.

Izuzetak u BiH predstavlja državni nivo, na kojem zakonodavstvo i prateći internetski alat eKonsultacije olakšavaju angažman organizacija civilnog društva, a procesi konsultacija i javnog odlučivanja su napredniji u zemlji i moguće je na određen način ocijeniti da li ispunjavaju većinu standarda prava iz oblasti poštivanja ljudskih prava. Tome u prilog dodatno govori i činjenica da je nakon postizanja Sporazuma na državnom nivou o saradnji između Vijeća ministara BiH i organizacija civilnog društva u BiH, mada uz nekoliko godina zakašnjenja, konačno uspostavljen i Savjetodavni organ za sprovođenje ovog sporazuma u decembru 2020. godine. Savjetodavni organ Vijeća ministara BiH za saradnju s organizacijama civilnog društva sastoji se od sedam članova čiji je zadatak izrada, praćenje i sprovođenje javnih politika značajnih za kreiranje podsticajnog pravnog, institucionalnog i finansijskog okruženja za nevladine organizacije u BiH. Što se ostatka zemlje tiče, zakonodavstvo o javnim konsultacijama i praksi djelimično zadovoljava standarde. Postoji potreba da se zakonodavni okvir dodatno pojednostavi i učini koherentnijim budući da još uvijek nije ujednačen u cijeloj državi. U tom smislu, potrebne su izmjene pozitivnog zakonodavstva koje se odnose, između ostalog, na izbor i angažovanje organizacija civilnog društva u radnim grupama za izradu pravnih propisa koje bi bile zasnovane na javnom pozivu, jasnim kriterijumima i koje bi bile u skladu s načelom ravnopravnog postupanja i izabrane su iz različitih sektora društva (tj. predstavnici civilnog društva u cjelini, uključujući grupe sastavljene od žena, LGBTIQ+ grupe, migrantske grupe, manjine, grupe lica s invaliditetom i ostale). Podjednako je važna potreba da se osiguraju sadržajnije i sistematičnije konsultacije s organizacijama civilnog društva, posebno na entitetskom nivou, nivou BD i kantonalnom nivou vlasti gdje je značajan broj pitanja od interesa za ove organizacije zapravo u nadležnosti entiteta. Kao ispravan korak u tom pravcu, preporučuje se da oba entiteta i Brčko distrikt slijede primjer institucija na državnom nivou i uspostave i učine u cjelosti funkcionalnim svoje internetske portale o javnim konsultacijama (tj. eKonsultacije). Pritom bi bilo vrlo preporučljivo osigurati interoperabilnost ovih portala za javne konsultacije u BiH jer, zbog ustavne podjele nadležnosti, novi zakoni ili izmjene i dopune postojećih zakona često mogu imati efekte ne samo na jedan nego i na nekoliko nivoa vlasti.

Prema rezultatima ankete sprovedene među organizacijama civilnog društva, 29% organizacija je izjavilo da su se organi vlasti efikasno konsultovali s njima prilikom izrade nacrtu zakona, podzakonskih akata, strategija ili akata od javnog interesa i pri reformi politika, 57% njih je izjavilo da s njima konsultacije nisu obavljene. Od svih koje su odgovorile potvrdno „DA“, samo 17% organizacija imalo je uvid u nacrt dokumenta od početka procesa izrade do kraja postupka usvajanja. Samo 22% organizacija je imalo na

raspolaganju za komentarisanje barem 15 dana ranije nacrt dokumenta koji je ušao u proceduru usvajanja. Samo 20% organizacija je izjavilo da je njihova organizacija članica radne grupe zadužene za izradu zakona, podzakonskih akata, strategija ili akata od javnog interesa i za reformu politika.

Indikator 2.1.b: Organizacije civilnog društva su efikasno uključene u mehanizam za vršenje nadzora.

Prema podacima iz ankete među organima vlasti, 30% javnih službenika odgovorilo je da su organizacije civilnog društva veoma efikasno ili dovoljno efikasno uključene u mehanizam za vršenje nadzora. Ostalih 38% je izjavilo da organizacije civilnog društva uopšte nisu efikasno ili da su nedovoljno efikasno uključene, a 31% je izjavilo da s tim nisu upoznate. Organizacije su u diskusiji fokus grupe izjavile da je u ovim procesima u BiH njihova uloga na svim nivoima vlasti još uvijek prilično nejasno definisana.

Indikator 2.1.c Udio organizacija civilnog društva koje su učestvovala u konsultacijama tokom pripreme državnih izvještaja u skladu s obavezama u pogledu međunarodnih ljudskih prava i drugim zakonskim obavezama i realizacijom preporuka ugovornih tijela.

U 2021. godini, 22% organizacija je izjavilo da je Vlada objavila otvoreni poziv za učešće organizacija civilnog društva, 35% je izjavilo da nije, a 43% je izjavilo da nemaju informacije o toj temi. Među ispitanicima koji su bili upoznati s otvorenim pozivima, 15% je izjavilo da je učestvovalo u tim otvorenim pozivima.

U diskusiji fokus grupe, organizacije civilnog društva malih kapaciteta su izjavile da ne raspolažu ljudskim/kadrovskim potencijalima potrebnim da se uključe u bilo kakve konsultacije, jer se kao organizacija bore za puki opstanak. Organizacije s jačim kapacitetima izjavile su da su bile uključene u nekoliko konsultacija, ali da nikada nisu dobile povratne informacije od vlasti u vezi s bilo kakvim konačnim odlukama vezanim za konsultacije.

SC 2.2. Javni organi vlasti i institucije potvrđuju značaj civilnog društva u debati o društvenoj politici i procesima evropskih integracija.

Indikator 2.2.a: U kojoj mjeri organizacije civilnog društva ocjenjuju da je stav javnih službenika prema civilnom društvu da oni ove organizacije treba da podržavaju.

1 – ne ispunjava standarde

Ukupno, 80% ispitanika iz ankete sprovedene među organizacijama civilnog društva izjavilo je da javni službenici uopšte nisu ili su u nedovoljnoj mjeri podržavali ove organizacije tokom 2021. Međutim, anketa u javnoj upravi je otkrila da je percepcija javnih službenika bila da zapravo jesu podržavali organizacije civilnog društva tokom tog perioda.

Indikator 2.3.a: Udio organizacija civilnog društva koje su efikasno bile konsultovane u pripremi strategija saradnje s civilnim društvom.

U 2021. godini Bosna i Hercegovina nije imala strategiju civilnog društva, ni na državnom niti na entitetskom nivou. Stoga je ovaj indikator nemoguće procijeniti.

Indikator 2.3.b: Korisnici instrumenata iz IPA programa usvojili su trenutno važeće strategije saradnje s civilnim društvom.

1 – ne ispunjava standarde

U BiH nije usvojena državna strategija civilnog društva u 2021. godini.

Indikator 2.3.c: Strategije saradnje civilnog društva popraćene su usvojenim budžetskim akcionim planovima.

1 – ne ispunjava standarde

U BiH nije usvojena državna strategija civilnog društva u 2021. godini.

Indikator 2.3.d: Udio organizacija civilnog društva koje ocjenjuju strategije saradnje civilnog društva kao relevantne i efikasne.

U BiH nije usvojena državna strategija civilnog društva u 2021. godini

Indikator 2.3.e: Javne strukture odgovorne za sprovođenje strategija saradnje civilnog društva imaju odgovarajuće resurse.

U BiH nije usvojena državna strategija civilnog društva u 2021. godini

Indikator 2.3.f: Mehanizmi za dijalog između Vijeća za saradnju civilnog društva i centralnih vlasti suštinski uključuju konstruktivno učešće organizacija civilnog društva u tom smislu što:

- ove organizacije imaju usaglašen program rada; imaju usaglašene poslovničke; sastaju se redovno; poslovničke omogućuju da organizacije sazivaju sastanke i učestvuju u utvrđivanju dnevnog reda;
- postoje adekvatne naknadne aktivnosti koje slijede nakon donošenja zaključaka i preporuka.

4 – uglavnom ispunjava standarde

U 2021. godini od ukupno 11 odgovora iz ankete u javnoj upravi, 36% njih je izjavilo da je dijalog između Vijeća za saradnju civilnog društva i vlasti u nedovoljnoj mjeri konstruktivan, 18% je izjavilo suprotno, tj. da je bio u dovoljnoj mjeri konstruktivan, a 9% ih je izjavilo da taj dijalog bio veoma konstruktivan.

U 2021. godini, Bosna i Hercegovina je zvanično osnovala savjetodavno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za saradnju s nevladinim organizacijama⁵⁰. Savjetodavno tijelo broji sedam članova koji se biraju iz reda predstavnika organizacija civilnog društva, akademske zajednice, medija i pojedinaca s iskustvom u izradi, praćenju i sprovođenju javnih politika od značaja za stvaranje podsticajnog pravnog, institucionalnog i finansijskog okruženja za organizacije civilnog društva u BiH. U Sektoru za pravnu pomoć i razvoj civilnog društva, koji je organizaciona jedinica pri Ministarstvu pravde BiH, održana je konstituirajuća sjednica Savjetodavnog tijela Vijeća ministara BiH za saradnju s nevladinim organizacijama koje su ispunile uslove za početak rada ovog tijela u razvoju institucionalne saradnje između vlasti i nevladinih organizacija u BiH.

Na konstituirajućoj sjednici usvojen je Poslovnik o radu Savjetodavnog tijela Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za saradnju s nevladinim organizacijama.

Uspostavljanjem Savjetodavnog tijela Vijeća ministara BiH za saradnju s nevladinim organizacijama realizovana je jedna od najvažnijih obaveza iz Sporazuma o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinih

50 Službeni List- Pregled Dokumenta (sluzbenilist.ba)

organizacija. Pored toga, ovaj korak je doprinio ispunjenju jednog od 14 ključnih prioriteta definisanih u Mišljenju Evropske komisije o zahtjevu za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji, a koji se tiče obezbjeđenja podsticajnog okruženja za civilno društvo u Bosni i Hercegovini.

U skladu sa Sporazumom o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinih organizacija u BiH, Savjetodavno tijelo Vijeća ministara BiH za saradnju s nevladinim organizacijama nadležno je za unapređenje saradnje Vijeća ministara BiH i nevladinih organizacija, s ciljem stvaranja podsticajnog pravnog, institucionalnog i finansijskog okruženja za djelovanje nevladinog sektora u Bosni i Hercegovini.

Specifični cilj br. 3

Ojačani su kapaciteti i otpornost organizacija civilnog društva za efikasno obavljanje njihovih aktivnosti.

SC 3.1. Interne upravljačke strukture organizacija civilnog društva slijede principe dobrog upravljanja.

Indikator 3.1.a: Udio organizacija civilnog društva koje imaju nezavisno i efikasno upravljačko tijelo s jasnim mandatom za nadgledanje realizacije strateških ciljeva organizacije, učinka, rukovođenja, usklađenosti sa zakonima i ispunjavanja odgovornosti.

3 – djelimično ispunjava standarde 52%

Udio organizacija civilnog društva koje su imale upravljačko tijelo i upravljački dokument kojim su definirane uloge i odgovornosti, a koje nisu imale plaćene članove osoblja u odboru, iznosi 52%. U anketi koja je sprovedena među organizacijama civilnog društva, 100% organizacija je izjavilo da imaju upravljačko tijelo, a 97% ima upravljački dokument. U slučaju 98% ovih organizacija, upravljački dokument definiše uloge i odgovornosti upravljačkog tijela. Međutim, što se tiče nezavisnosti organa upravljanja, 32% ispitanika je izjavilo da je izvršni direktor ili neki drugi plaćeni član osoblja njihove organizacije član upravnog tijela s pravom glasa.

Indikator 3.1.b: Udio organizacija civilnog društva koje redovno provjeravaju potencijalne sukobe interesa u vezi s političkim, ekonomskim i ličnim odnosima svog upravljačkog tijela.

1 – ne ispunjava standarde

U 2021. godini 36,9% organizacija je izjavilo da je od članova organa upravljanja njihove organizacije organizacija zahtijevala da potpišu izjavu o sukobu interesa, njih 10,7% svake godine, a njih 3,6% svake dvije godine. Međutim, 42,9% organizacija nikada nije tražilo ovaj potpis. Uvršteni su konkretni odgovori: „Pri likom izbora organa upravljanja vodimo računa o tome da imenujemo lica koja nisu u sukobu interesa“; „Ponekad, zavisno od situacije“; „Oni ne potpisuju izjavu, sukob interesa je definisan osnivačkim aktom (Statutom) i obavezujući je za članove organa upravljanja (Predsjedništvo)“.

Indikator 3.1.c: Udio organizacija civilnog društva koje razmjenjuju relevantne informacije o svojoj organizaciji korištenjem sredstava i kanala koji su dostupni svim nosiocima interesa u smislu objavljivanja.

2 – minimalno ispunjava standarde 22%

U anketi koja je sprovedena među organizacijama civilnog društva, 22% njih je objavilo svoj upravljački dokument zajedno s organizacionom strukturom, članstvom ili oboje, a takođe je objavilo i neke od svojih organizacionih politika na svojoj internetskoj stranici.

57% ispitanika je izjavilo da ima internetsku stranicu, a 22% je reklo da putem svoje internetske stranice razmjenjuje informacije koje su od relevantnog značaja za javnost.

21% organizacija je imalo svoj upravljački dokument, statut, osnivački akt ili sličan osnivački dokument objavljen na internetskoj stranici organizacije, dok je 74% njih izjavilo da nije objavilo ove informacije.

Samo 11% organizacija je objavilo strukturu upravnog odbora organizacije i imena članova odbora na internetskoj stranici organizacije, dok je njih samo 10,3% objavilo organizacionu strukturu, a samo 23% je objavilo imena članova odbora. 31% organizacija nije raspolagalo informacijama o upravljačkoj strukturi objavljene na njihovoj internetskoj stranici.

Samo 21% organizacija je objavilo svoje organizacione politike na svojoj internetskoj stranici, dok 74% to nije učinilo.

Indikator 3.1.d: Udio organizacija civilnog društva koje imaju organizacionu politiku rodne ravnopravnosti.

2 – minimalno ispunjava standarde

35%

U 2021. godini 34,8% organizacija je imalo organizacionu politiku rodne ravnopravnosti.

Tokom diskusije fokus grupe, organizacije su izjavile da su ovi procenti u anketi koja je sprovedena među organizacijama civilnog društva u korelaciji s njihovim nalazima u istraživanju iz 2021. godine o projektu „Uvođenje rodne perspektive u organizacije civilnog društva“ koje je sprovedla organizacija Helsinški građanski parlament iz Banja Luke. Radionice organizovane sa 47 predstavnika organizacija civilnog društva iz 19 banjalučkih organizacija (omladinske organizacije, organizacije lica s invaliditetom, organizacije koje u svom sastavu okupljaju žene, neformalne grupe, organizacije za ljudska prava) pokazale su da većina organizacija nema organizacionu politiku rodne ravnopravnosti. To je upravo i bio povod da se izrade i objave smjernice „Rodna ravnopravnost je važna za sve nas – Kratke smjernice za uvođenje rodne perspektive u organizacije civilnog društva“. Ove Smjernice nude odgovore na pitanja kako uključiti rodnu komponentu u projekte, kako analizirati da li i na koji način projektne aktivnosti utiču na žene i muškarce i zašto je važno da organizacije civilnog društva u svoje strukture i dokumente uvrste rodna načela.

Indikator 3.1.e: Udio organizacija civilnog društva koje imaju organizacionu strategiju, uključujući viziju, misiju i ciljeve.

3 – djelimično ispunjava standarde

55%

Od ukupnog broja ispitanika koji su učestvovali u anketi, 55% organizacija je imalo organizacionu strategiju koja je sadržavala barem jedan od ovih elemenata – viziju, misiju i ciljeve.

57% organizacija je odgovorilo da su u 2021. godini imale organizacionu strategiju, strateški plan ili sličan strateški dokument, dok 42% organizacija nije imalo takav dokument.

Od organizacija koje su imale organizacionu strategiju za 2021. godinu, 81% je odgovorilo da je u ovom dokumentu navedena njihova organizaciona vizija, 75% da je navedena njihova organizaciona misija, a 88% da su navedeni njihovi organizacioni ciljevi.

SC 3.2. Organizacije civilnog društva su u mogućnosti da saopšte rezultate svojih aktivnosti javnosti.

Indikator 3.2.a: Udio organizacija civilnog društva koje imaju barem jedan on-line kanal za komunikaciju.

5 – u potpunosti ispunjava standarde 100%

U 2021. godini sve organizacije uključene u anketno istraživanje (100%) izjavile su da imaju barem jedan kanal za komunikaciju. Ove organizacije koristile su sve dostupne kanale. Većina, tj. 91,7%, koristi Facebook, dok 59,5% koristi svoju internetsku stranicu, 44,0% Instagram, a 42,9% organizacija koristi aplikacije za razmjenu poruka. 36,9% koristi YouTube.

Samo 2,4% koristi e-mail, a 3,6% koristi tradicionalne medije.

Indikator 3.2.b: Udio organizacija civilnog društva koje imaju specijalizovano osoblje zaduženo za komunikaciju.

U 2021. godini, 63,1% organizacija je izjavilo da imaju člana osoblja zaduženog za eksternu komunikaciju s nosiocima interesa i javnošću.

Indikator 3.2.c: Udio organizacija civilnog društva koje sarađuju s medijima.

U 2021. samo 30,0% organizacija izjavilo je da komunicira s medijima.

SC 3.3. Organizacije civilnog društva su transparentne u pogledu svojih programskih aktivnosti i izvora finansiranja.

Indikator 3.3.a Udio organizacija civilnog društva koje objavljuju svoje godišnje izvještaje i finansijske izvještaje.

3 – djelimično ispunjava standarde 55%

Procenat organizacija koje su otvoreno i transparentno podijelile svoje godišnje izvještaje i svoje finansijske izvještaje bio je 55% u 2021. godini. Ukupno gledano, 73% organizacija je objavilo samo svoje godišnje izvještaje, a 55% samo svoje finansijske izvještaje. Većina od 26% koje su objavile oba izvještaja, objavile su ove izvještaje u elektronskom obliku na svojim internetskim stranicama, a 35% njih je svoje finansijske izvještaje objavilo u štampanom obliku.

Indikator 3.3.b: Udio organizacija civilnog društva koje objavljuju informacije o svojim izvorima finansiranja i iznosima primljenim u prethodnoj godini.

2 – minimalno ispunjava standarde 29%

Samo 29% organizacija je izjavilo da su objavile informacije kako o izvorima finansiranja tako i o iznosima koje su primile u 2021. S druge strane, dok je 64% reklo da je njihova organizacija objavila samo podatke o primljenim iznosima, 31% ih je navelo da je njihova organizacija objavila samo informacije o izvorima finansiranja. 19% organizacija je navelo da nisu objavile informacije ni o jednom od primljenih iznosa niti o izvorima finansiranja. Najčešći razlozi za to bili su to da su godišnji i finansijski izvještaji bili dostupni na zahtjev, da nisu imali sredstva u toj godini ili da po svom statutu nisu imali obavezu objavljivanja

službenih dokumenata.

Tokom diskusije fokus grupe, manje organizacije su izjavile da ne raspolažu kapacitetima koji bi im omogućili da se bave kanalima komunikacije zbog preopterećenosti vlastitim obimom poslova. Drugi razlog za neobjavlivanje ovakvih dokumenata je taj što, nakon što se politički kvalifikuju, organizacije koje primaju javna sredstva uglavnom ne saopštavaju te informacije široj javnosti.

Indikator 3.3.c: Stepen povjerenja javnosti u organizacije civilnog društva.

Podaci nisu raspoloživi.

SC 3.4. Organizacije civilnog društva prate i ocjenjuju rezultate i uticaj svog rada.

Indikator 3.4.a: Udio organizacija civilnog društva koje su izvršile evaluaciju svog rada u prošloj godini.

4 – uglavnom ispunjava standarde	78%
----------------------------------	-----

U 2021. godini, 58,5% organizacija je izjavilo da su izvršile evaluaciju projekta. 39,0% njih je izjavilo da su izvršile internu evaluaciju procesa, a 22,0% je izjavilo da su izvršile evaluaciju strategije. Iznijele su komentar da su svake godine podlijegale eksternoj reviziji finansija, ili da su upućivale godišnju internu evaluaciju u svoje sjedište, ili da nisu imale finansijsku podršku u 2021. Kada se radi o broju evaluacija u 2021. godini, 33,8 % je izjavilo da su imale jednu (1) evaluaciju, 55,4% je prijavilo 2–4 evaluacije, 3,1% je imalo 5–7 evaluacija, 1,5% je prijavilo 8–10 evaluacija, a 3 organizacije (4,6%) su imale više od 10 evaluacija. Ukupno gledano, 78% organizacija je imalo najmanje jednu evaluaciju tokom 2021. godine. Uobičajeni razlozi za neizvršavanje evaluacija u 2021. bili su da nije postojala praksa redovnog vršenja evaluacije, da u tom trenutku nisu imale potrebne kapacitete, da nisu imale finansiranje, da su evaluacije i planiranje obavljale jednom u tri godine, ili da su svakodnevno evaluirale aktivnosti i shodno tome planirale naredne korake u projektu.

SC 3.5. Organizacije civilnog društva koriste istraživanja i dokaze kako bi podržale svoj rad.

Indikator 3.5.a: Udio organizacija civilnog društva čiji je rad zasnovan na dokazima prikupljenim putem istraživanja.

5 – u potpunosti ispunjava standarde	83%
--------------------------------------	-----

U 2021. godini postotak organizacija koje su sprovele barem jednu vrstu istraživanja iznosio je 83%. Što se tiče pojedinosti po vrstama istraživanja: konsultacije sa zajednicom koristilo je 43,9% organizacija, ankete je koristilo 35,4%, a opštu anketu o javnom mnijenju 15,9%, nasumična kontrolna ispitivanja koristilo je njih 8,5%, dokumentarno istraživanje 20,7%, terensko istraživanje 32,9%, a sastanke fokus grupa koristilo je njih 47,6%. Pored ovoga, u rubrici „ostalo“, organizacije su takođe navele da su koristile i razne druge alate, poput npr. godišnjih monitoring studija, usmeno istraživanje, zoom sastanke, konsultacije i analize prijave koje su podnesene njihovom udruženju. Ostali alati uključivali su prisustvovanje suđenjima u predmetima zlostavljanja djece i posmatranje tokom pružanja pravne i psihološke podrške porodicama i djeci koji su bili u središtu pažnje; te konferencije za analizu i planiranje.

Indikator 3.5.b: Udio organizacija civilnog društva čiji se rad temelji na konsultacijama s licima koja imaju udjela u njihovom dosadašnjem ili budućem radu.

5 – u potpunosti ispunjava standarde 85%

U 2021. godini, 85% organizacija koje su učestvovala u anketi prijavilo je da su informacije na kojima su temeljile svoj rad prikupljane putem konsultacija s najmanje jednim od sljedećih nosilaca interesa: lokalne zajednice, partneri, članstvo, lokalne vlasti, državne vlasti, javne institucije, institucionalni donatori, pojedinačni donatori, privatni biznisi i akademske institucije. Broj organizacija koje su se o svom radu konsultovale s lokalnim zajednicama iznosio je 57,5%, s partnerima je taj procenat iznosio 57,5%, s članstvom je takođe iznosio 57,5%, dok je s lokalnim vlastima iznosio 50,0%, s državnim vlastima 13,8%, s javnim institucijama 35,0%, s institucionalnim donatorima 27,5%, s individualnim donatorima 27,5%, s privatnim biznisima 17,5%, a s akademskim institucijama 23,8%.

Među organizacijama koje nisu konsultovale nijednog od nosilaca interesa tokom 2021. godine, najčešći odgovor je bila njihova izjava da to nisu učinile.

SC 3.6. Organizacije civilnog društva djeluju u pravičnim i respektabilnim partnerstvima kako bi postigle zajedničke ciljeve.

Indikator 3.6.a: Procenat organizacija civilnog društva koje učestvuju u lokalnim, centralnim i međunarodnim mrežama organizacija civilnog društva.

U 2021. godini, 58% svih organizacija uključenih u anketu učestvovalo je u najmanje lokalnoj, državnoj ili međunarodnoj mreži organizacija civilnog društva: formalnoj – 47,5%, neformalnoj – 45,0%, lokalnoj – 18,8%, državnoj – 46,3% i međunarodnoj – 40,0%. Procenat organizacija koje nisu bile dio mreže iznosi 17,5%.

Indikator 3.6.b: Udio organizacija civilnog društva uključenih u međusektorska partnerstva s akademskom zajednicom, socijalnim partnerima i privatnim sektorom.

U 2021. godini 30,0% organizacija je bilo angažovano u partnerstvu s medijima, a 28,8% u partnerstvu s univerzitetima. Zanimljivo je da je njih 25,0% bilo angažovano u privatnom sektoru. Ukupan procenat za partnere iz akademske i poslovne zajednice iznosi 53,8%.

Pored ostalih odgovora, organizacije su kao partnere u 2021. navele Ministarstvo unutrašnjih poslova i međunarodne organizacije.

SC 3.7. Organizacije civilnog društva imaju diverzifikovanu bazu finansiranja.

Indikator 3.7.a: Udio organizacija civilnog društva čiji su izvori donatorskih prihoda diverzifikovani.

4 – uglavnom ispunjava standarde 62%

U 2021. godini, organizacije koje su učestvovala u anketi upitane su da li su dobile sredstva od određenih donatora i koji procenat budžeta dolazi od svakog od donatora. Dobiveni podaci su u procesu analize rezultata grupisani u kategorije. 62% organizacija je imalo diverzifikovane prihode od donatora.

38% organizacija je odgovorilo da raspolažu s više od 50% sredstava od svog ukupnog budžeta dobiven-

ih od jednog jedinog donatora. 32% svih organizacija koje su učestvovala u istraživanju izjavilo je da imaju dva ili više donatora. Kada je riječ o konkretnim donatorima prema vrstama donatora, 51% organizacija ima izvor finansiranja od lokalne vlasti, a 37% njih ima izvor finansiranja od regionalne/kantonalne/entitetske vlasti. Strane privatne fondacije i međunarodne organizacije civilnog društva bile su izvor finansiranja za 52% organizacija, a nakon toga slijedi Evropska komisija koja je izvor finansiranja za 34% njih. Domaće privatne fondacije bile su izvori za 22% organizacija. Najmanji procenat donacija je došao od bilateralnih donatora, tj. 16%.

Organizacija Ujedinjenih naroda je bila izvor finansiranja za 18% organizacija, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju za 10%, a Vijeće Evrope izvor finansiranja za 8%.

Indikator 3.7.b: Udio organizacija civilnog društva koje prikupljaju sredstva iz izvora koji nisu donatori, npr. članarine, sredstva od preduzeća/fizičkih lica putem davanja i aktivnosti kojima se generiše prihod.

4 – uglavnom ispunjava standarde

71%

U 2021. godini 71% organizacija u BiH imalo je barem još jedan izvor prihoda. Većina, tj. 51% njih, izjavilo je da su im članarine najveći izvor, 36% je izjavilo da su to individualne donacije, a 22% privatni biznisi, dok je 14% njih dobilo sredstva od grupnog ili masovnog prikupljanja sredstava (eng. *crowdfunding*), a 14% posjeduje poslovnu/društvenu privrednu djelatnost/pružanje usluga.

SC 3.8. Organizacije civilnog društva imaju efikasne, osnažene i razvijene ljudske potencijale.

Indikator 3.8.a: Udio organizacija civilnog društva koje zapošljavaju osoblje.

U 2021. godini 33,3% organizacija je izjavilo da nema plaćeno osoblje, 33,3% organizacija je prijavilo plaćeno osoblje od 1–5 zaposlenih, 14,5% ima plaćeno osoblje od 6–10 zaposlenih, a 17,4% zapošljava 11 ili više plaćenog osoblja.

Indikator 3.8.b: Udio organizacija civilnog društva koje raspoložu organizacionim politikama za ljudske potencijale.

1 – ne ispunjava standarde

0%

Prema rezultatima ankete sprovedene među organizacijama civilnog društva, u 2021. godini uočeno je da 0% organizacija ima svih devet politika – politiku zapošljavanja, politiku ravnopravnog odnosa prema različitostima i inkluzije, disciplinsku politiku, politiku pritužbi/žalbi, politiku evaluacije radnog učinka, politiku viška zaposlenih, politiku nagrađivanja rada, politiku za postupanje u slučajevima zlostavljanja i uznemiravanja, te politike zaštite djece i ugroženih kategorija odraslih – od kojih su sve one uzete u obzir kako bi se procijenio udio organizacija civilnog društva koje imaju organizacione politike ljudskih potencijala. U tom smislu, uočeno je da nijedna od ispitanih organizacija u Bosni i Hercegovini nije usvojila niti sprovela svih devet politika. S druge strane, najviše primjenjivane interne politike bile su politika zapošljavanja (29%), politika raznolikosti, ravnopravnosti i inkluzije (37,7%), politika rodne ravnopravnosti (34,8%), te politike zaštite djece i ugroženih kategorija odraslih (26,1%). 22% ispitanih organizacija je usvojilo ili sprovelo barem jednu od njih.

Indikator 3.8.c: Udio organizacija civilnog društva koje su u protekloj godini javno oglašavale konkurse za zapošljavanje osoblja i volontiranje.

U 2021. godini, broj organizacija koje su na svojoj internetskoj stranici javno oglašavale konkurse za zapošljavanje osoblja i volontiranje iznosio je 27,5%, dok je na internet portalima bio 15,9%, na društvenim mrežama 37,7%, na štampanim medijima 2,9%, te putem mailing lista 18,8%. Kod 55,1% organizacija konkurs se nije javno oglašavao ili nisu imale upražnjena radna mjesta. Drugi su naveli da su neprofitna organizacija, ili da nemaju stalno zaposlene, već uglavnom ljude koji rade na volonterskoj osnovi.

Indikator 3.8.d: Udio organizacija civilnog društva koje imaju organizacione politike kojima se podstiče zapošljavanje različite radne snage.

U 2021. godini, u smislu postojanja politika koje podstiču zapošljavanje različite radne snage, poput npr. politika zapošljavanja i inkluzije različitosti, 35% ispitanih organizacija je izjavilo da raspolažu takvim politikama.

Indikator 3.8.e: Udio organizacija civilnog društva čije su osoblje i volonteri pohađali kurseve obuke u protekloj godini.**4 – uglavnom ispunjava standarde****74%**

U 2021. godini 73,9% ovih organizacija je izjavilo da je njihova organizacija omogućila osoblju ili volonterima da pohađaju kurseve obuke u svrhu njihovog profesionalnog razvoja.

Pregled korištenih pravnih propisa

Kao što je slučaj s većinom oblasti politika u BiH, zbog složenog ustavnog uređenja i podjele nadležnosti između različitih nivoa vlasti, postoji mnoštvo pravnih propisa kojima se uređuju pitanja borbe protiv terorizma, pranja novca i korupcije.

Na nivou države BiH, FBiH, RS i BD BiH ovaj zakonodavni okvir obuhvata:

- Zakonom o javnim nabavkama („Službeni glasnik BiH“, br. 39/14 i 59/22), kojim se uređuje sistem javnih nabavki u BiH, utvrđuju se pravila postupka javnih nabavki, na način da se definišu prava, dužnosti, odgovornosti i pravna zaštita učesnika u postupku javnih nabavki, kao i nadležnosti Agencije za javne nabavke BiH i Kancelarije za razmatranje žalbi BiH. Prema ovom zakonu, postupak javne nabavke odnosi se na postupke nabavke dobara, usluga ili radova koje sprovode ugovorni organi u BiH. Proces javnih nabavki u BiH je decentralizovan – odnosno ugovorni organi (institucije) sprovode procedure i nabavljaju robu i usluge za vlastite potrebe. U skladu sa Zakonom o javnim nabavkama, ugovorni organi za dodjelu ugovora o javnim nabavkama primjenjuju otvorene ili ograničene postupke kao osnovne i redovne postupke. Pregovarački postupak, sa ili bez prethodnog objavljivanja obavještenja o nabavci, kao i takmičarski dijalog, mogu se primijeniti kao izuzetak, samo ako su za to ispunjeni uslovi utvrđeni navedenim zakonom. Ostali postupci javnih nabavki su postupci za dodjelu ugovora male vrijednosti, konkurentski zahtjevi za dostavljanje ponuda i direktni sporazumi;
- Zakon o sukobu interesa u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 16/02, 14/03, 12/04, 63/08, 18/12, 87/13 i 41/16), kojim se uređuju obaveze izabranih zvaničnika, nosilaca izvršnih funkcija i savjetnika u institucijama BiH u obavljanju javnih funkcija i definiše da postoji sukob interesa u situacijama kada izabrani zvaničnici, nosioci izvršnih funkcija i savjetnici imaju privatni interes koji utiče ili može uticati na zakonitost, otvorenost, objektivnost i nepristrasnost u vršenju javne funkcije;
- Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 100/13) kojim se uređuje status lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH i pravnim licima koja osnivaju institucije BiH, postupak prijavljivanja, obaveze institucija u vezi s prijavom korupcije, postupak zaštite lica koja prijave korupciju i propisivanje sankcija za kršenje odredaba ovog zakona;
- Zakon o zaštiti uzbunjivača u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“)
- Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u Brčko distriktu BiH („Službeni glasnik BD BiH“, br. 100/13);
- Krivični zakon BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18 i 46/21) kojim se uređuju krivična djela i krivične sankcije samo za ona ponašanja kojima se ugrožavaju ili krše lične slobode i ljudska prava i druga prava i društvene vrijednosti zagarantovani i zaštićeni Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim pravom;
- Krivični zakon Federacije BiH („Službene novine FBiH“, br. 36/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17), kojim se uređuje opšti dio krivičnog zakonodavstva u Federaciji BiH i krivična djela iz nadležnosti Federacije FBiH;
- Krivični zakonik Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 67/13) kojim se definiše da se krivičnim zakonodavstvom Republike Srpske štite osnovna prava i slobode čovjeka i građanina i druge osnovne individualne i opšte vrijednosti utvrđene i zagarantovane pravnim poretom; ova zaštita se ostvaruje na način da se utvrđuje koja djela predstavljaju krivična djela, propisivanjem kazni i drugih krivičnih sankcija za takva djela i izricanjem ovih sankcija učinocima krivičnih djela u postupku utvrđenom zakonom;
- Krivični zakon Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik BD BiH“, br. 19/20 – prečišćeni tekst), kojim se uređuje opšti dio krivičnog zakonodavstva i krivična djela iz nadležnosti Brčko distrikta BiH;
- Zakon o krivičnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05,

48/05, 46/06, 76 /06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08 i 12/09), kojim se definišu pravila krivičnog postupka po kojima su Sud BiH, glavni tužilac BiH i drugi učesnici u krivičnom postupku predviđeni ovim zakonom dužni postupati kada postupaju u krivičnom postupku;

- Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 35/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14 i 74/20), kojim su definisana pravila krivičnog postupka, prema kojima opštinski sudovi, kantonalni sudovi i Vrhovni sud Federacije BiH, tužilac i drugi učesnici u krivičnom postupku postupaju u krivičnim predmetima;
- Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21), kojim se definišu pravila krivičnog postupka, prema kojima su sudovi, javni tužilac i drugi učesnici u krivičnom postupku dužni da postupaju u krivičnim predmetima;
- Zakon o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik BD BiH“, br. 10/03, 48/04, 12/07, 19/07, 21/07, 2/08, 17/09, 27/14, 3/19 i 16/20), kojim se utvrđuju pravila krivičnog postupka po kojima su Osnovni sud i Apelacioni sud Brčko distrikta BiH, Tužilaštvo Brčko distrikta BiH i drugi učesnici u krivičnom postupku predviđenim ovim zakonom dužni da postupaju u krivičnim predmetima;
- Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13), koji se donosi u cilju omogućavanja i podsticanja u najvećoj mogućoj mjeri i bez odlaganja objavljivanja informacija pod kontrolom organa javne vlasti uz najniže prihvatljive troškove;
- Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, („Službene novine FBiH“, br. 32/01 i 48/11);
- Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 20/200);
- Uputstvo za primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BD BiH“, br. 36/04);
- Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije („Službeni glasnik BiH“, br. 103/09), koji je donesen s ciljem sprečavanja uticaja korupcije na razvoj demokratije i poštivanja osnovnih ljudskih prava i sloboda, pored sprečavanja uticaja korupcije na podrivanje ekonomskog i društveno-ekonomskog razvoja BiH, kao i s ciljem koordinacije borbe protiv korupcije;
- Zakon o finansiranju političkih stranaka („Službeni glasnik BiH“, br. 95/12);
- Izborni zakon BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 23/01, 07/02, 09/02, 20/02, 25/02, 04/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13 i 07/14);
- Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti („Službeni glasnik BiH“, br. 47/14 i 46/16);
- Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 113/17, 91/19 i 153/20);
- Zakon o Sudu BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 29/00, 16/02, 24/02, 03/03, 37/03, 42/03, 04/04, 09/04, 09/04, 35/04, 61/04, 32/07, 49/09 i 97/09);
- Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 15/02);
- Zakon o upravi („Službeni glasnik BiH“, br. 32/02 i 102/09);
- Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59 /09 i 103/09);
- Zakon o udruženjima i fondacijama BiH i Zakon o udruženjima i fondacijama Brčko distrikta BiH, koji su udovoljili zahtjevima MONEYVAL komiteta i Radne grupe za finansijsko djelovanje (FATF) u slučajevima navodnog pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti od strane udruženja i fondacija. Međutim, FBiH i RS još uvijek u tom pogledu nisu izmijenile svoje zakone o udruženjima i fondacijama.
- Zakon o humanitarnim organizacijama Bosne i Hercegovine.
- Zakon o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine.
- Zakon o udruženjima i fondacijama Republike Srpske.
- Zakon o udruženjima i fondacijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, član 46.
-

(1) Prihodi udruženja i fondacija mogu uključivati sljedeće:

- a) članarine kada je u pitanju udruženje;
- b) dobrovoljne priloge i poklone javnih institucija, fizičkih i pravnih lica, kako stranih tako i domaćih, u gotovini, uslugama ili imovini bilo koje vrste;
- c) državne subvencije ili ugovor sa državom, javnim institucijama, fizičkim i pravnim licima, kako domaćim tako i stranim;
- d) prihod od kamata, dividendi, dobiti od kapitala, zakupnina, honorara i sličnih izvora pasivnog prihoda;
- e) prihod stečen kroz ostvarivanje ciljeva i aktivnosti udruženja ili fondacije, kako je određeno statutom.